

כוח ההפסק של טעמי המקרא המפסיקים

לרעי ולמורי ורבי
הפרופ' ישראל יבין,
היודע הצנע לכת
יום יום שקוד על דלתותי תורה
והעמק הפלא במחקרה,
שלימדני טוב טעמי מקרא
דעת ניקוד בבלי ודעת מסורה,
יזכה ישב בשבת תחכמונים
ויוסיף יעשה פרי הילולים
ישמח בבתיה הטובה בנשים
ויגל בקרב נכדים צוהלים -
עד מאה ועשרים שנים

0. מבוא

היש קנה-המידה למוד את כוח ההפסק של טעמי המקרא? דומה, שני קנה-המידה הם:
א. המעמד התחבירי של כל התיבות המשמשות אכסניה לטעמי המקרא. כגון דברי
לבן ליעקב, בראשית לא, נב: **עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְבָּה אֲסֹאֲנִי לֹא-אֶעְבֹּר אֵלֶיךָ**
אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאִם-אָתָּה לֹא-תַעְבֹּר אֵלַי אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאֶת-הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעָה. אל
תקרא "אם-אני לא-אעבר אליך", כדרך שהביאו בעלי הקונקורדנציות בערך **אָנִי**
(מאנדלקרן הטיל שלוש נקודות משמאל לאלֶיךָ; אבן-שושן שמת את הנקודות), ואל
תקרא "ואם-אתה לא-תעבר אלי...", כדרך שהביא מאנדלקרן בערך **אָתָּה** (אבן-שושן
לא הביא מובאה זו אלא מראה מקום שלה בלבד). אין אָנִי נושאו של הנשוא **אֶעְבֹּר**,
אלא **אִם-אָנִי** דיבור לעצמו, דיבור חסר, ומשמעו "מה שנוגע אליי, הרי...".
הבנה זו יוצאת מרביע המפסיק, מניקוד ההפסק של אני ומדרכו של מקרא, שהוא

* מודה אני למר יוסף עופר, שקרא את המאמר בדעה והשכל ערב הדפסתו והאיר עיניי בהערות מחכימות.

הנתונים אשר מאמר זה נכון עליהם לקוחים מתוך "צורות הקשר...", עבודת הדוקטור שחיברתי בהדרכתו של הפרופ' ישראל יבין.

נוקט שיטתו של קהלת (וה, א), "על-כן יהיו דבריך מעטים". דרך המקרא חושך אמריו, ואין הוא מכביר מלין שלא באו להודיע דבר חדש. והרי נשוא פועלי מחזיק בתוכו את נושא: פועלי העבר נושאייהם בסופיות (כגון פֶּעַל-תָּ) ופועלי העתיד נושאייהם בתחיליות (כגון תִּפְעַל). אין כינוי גוף הפרוד בא במקרא בפועלי העבר והעתיד אלא לשם הדגשתו של הנושא.

קריאת הסיפא אתה למד מן הרישא: מה "אם-אני" דיבור לעצמו, אף "ואם-אתה" דיבור לעצמו. והדעת נותנת, כשם שאֲנִי צורת הפסק, כך טעם אֲתָהּ מלעיל; כלומר, לא צורת הקשר אלא מידה הבינונית.²

אילו ביקש לבן לומר "אם-אני לא-אעבר אליך את-הגל הזה" כדיבור אחד, כדרך שמורגל בפנינו היום (מעין "אני לא יודע] אם אני לא אעבור אליך", חזקה עליו שהיה הוגה אֲנִי, מלרע באלף חטופה-פתוחה, ושהיה מטעים אֲנִי הטעמת משרת, מעין אֲנִי (אזולא), לא רביע המפסיק. כיוצא בזה הטעים אֲתָה טעם מפסיק (תלישא גדולה), לא טעם משרת, מעין אֲתָה (תלישא קטנה). מלמד, נקבצו תחביר, תורת הצורות וטעמים יחדיו, שמו להם ראש אחד ועלו בקנה אחד. הוא הדין ברובם של כתובים.

ב. אף על פי שהתחביר יש בו ראיות למכביר לצורות הקשר ולצורות הפסק,³ לא נזקקתי בזה לתחביר להגדיר הקשר והפסק, אלא בחרתי בתורת הצורות לשית עליה ראיות. שכן פעמים הרבה ענייני תחביר קשים להגדיר ולהשוות וללמוד גזירות שוות. לפיכך לא ראיתי את התחביר מושב איתן, מטבע עובר לחוקר.

1. הטעם תלישא גדולה שמימין לאֲתָה הרי טעם מן הטעמים שאין באים בְּאוֹת (הראשונה) של ההברה המוטעמת אלא לעולם מקומם מימין לתיבתם. לפיכך אין למדין ממנו, הברה המוטעמת מהי.

2. יש מלים, לא דיין שתי פנים להן, הקשר והפסק, אלא שלוש פנים להן: בהקשר – שֶׁכֵּל, אֲתָה, קָלוֹ; בהפסק – שֶׁכֵּל, אֲתָה, רְבוּ; והמידה השלישית אינה לא הקשר ולא הפסק, קראתיה מידה הבינונית: שֶׁכֵּל, אֲתָה, קָלוֹ.

סימנין: שֶׁכֵּל וּבִינָה (וה"א כב, יב; דה"ב ב, יא) כנגד טוֹבֵת־שֶׁכֵּל (ש"א כה, ג), ובהפסק: כִּי־לִבָּם צִפְנֵת־מִשְׁכָּל (איוב יז, ד – ליתא עולה-ויורד). כִּי־נִכְרִי אֲתָה וְגַם־גֵּלָה אֲתָה לְמִקְוֶה (ש"ב טו, יט); הָלוֹא אִם־קָטַן אֲתָה בְּעֵינֶיךָ רֵאשׁ שֶׁבִטִי יִשְׂרָאֵל אֲתָה (ש"א טו, יז). קָלוֹ מִנְשָׂרִים סוֹסִיו (יר' ד, יג) כנגד מִנְשָׂרִים קָלוֹ (ש"ב א, כג), ובהפסק: וְאֵת בְּקִיעֵי עֵיר־דָּוִד רֵאִיתִם כִּי־רָבוּ (יש' כב, ט).

אפשר לראות שלוש מידות הללו גם בשם צרי. בהקשר שווא: נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט (בר' לו, כה) – השם בתוך מגיין השמות; בהפסק חולם: וְדָבַשׁ וְשֶׁמֶן וְצָרִי יוֹחַ (זו) – השם בסופו של מגיין שמות; ובמידה הבינונית חטף-קמץ, כגון: מִעֵט צָרִי וּמִעֵט דָּבַשׁ (בר' מג, יא) – השם בסופה של יחידה תחבירית קטנה.

3. עיין צורות הקשר, עמ' 1.

קנה-המידה שבחרתי למוד את כוח ההפסק של כל טעם וטעם הלוא הוא הגיית תיבותיו של כל טעם וטעם,⁴ בין הגיית הקשר, בין הגיית הפסק, בין הגיית המידה הבינונית.

בסופו של פסוק ובסופה של מחצית הראשונה של פסוק (בכ"א ספרים – באתנחתא, ובזקף כשאינן אתנחתא; בספרי אמ"ת – בעולה-זיורד, באתנחתא בשאין עולה-זיורד, וברביע גדול [יחיד או אחרון] כשאינן בפסוק לא עולה-זיורד ולא אתנחתא, כלומר במפסיקים הקיסרים, הרי המלים המשתמעות לשתי פנים – הקשר והפסק – או לשלוש פנים, לרבות מידה הבינונית, הגייתן הגיית הפסק. מוחלפת השיטה: צורות הקשר באות בראשו של פסוק, בראשה של מחצית השנייה של פסוק, וגם בראשן של יחידות תחביריות קטנות יותר, כלומר במלים המוטעמות טעמים משרתים לרוב. עד כאן הדברים סדורים וברורים כל צורכם.

בין שני מיני טעמי מקרא הללו, בין המפסיקים הקיסרים מזה ובין המשרתים מזה, הרי הטעמים המפסיקים הפחותים מן הקיסרים. רובן של המלים המוטעמות מפסיקים פחותים צורתן צורת הקשר.

מניתי את צורות ההקשר, את צורות ההפסק ואת צורות המידה הבינונית שבטעמי כ"א ספרים המפסיקים, למעט אתנחתא וסילוק, ושבטעמי אמ"ת, למעט סילוק בלבד. לא מניתי מלים מנוקדות ניקוד הקשר שלא נמצאו במקרא בניקוד הפסק, ואפילו הוטעמו אתנחתא בכ"א ספרים וסילוק בכל המקרא כולו, כגון זְקַנְתִּי (תה' לו, כה), אֶל-תְּחַרֵּשׁ (תה' לה, כב – ליתא עולה-זיורד) וכיו"ב, שכן מצינו זְקַנְתִּי (בר' יח, יג), אֶל-תְּחַרֵּשׁ (תה' קט, א).

4. דוק: לא נקטתי לשון "ניקוד", אלא "הגיית תיבותיו של כל טעם וטעם", שקצרה יד הניקוד מפלכל כל דרכי הקשר/ הפסק, ויש שמקום הטעם עושה, מה שאין הניקוד מראה.

1. הטעמים המפסיקים שבכ"א ספרים

1.1 לוח א

הקשר / מידה הבינונית / הפסק שבטעמים המפסיקים של כ"א ספרים (למעט סילוק ואתנחתא)

באחוזים			במספרים			הטעם	
הפסק	מידה הבינונית	הקשר	הכול	הפסק	מידה הבינונית		הקשר
100	0	0	5	5	0	0	1 שלשלת
83.9	0	16.1	56	47	0	9	2 זקף קטן גדול ⁵
			1	1	0	0	3 זקף גדול גדול ⁶
37.3	0	62.7	134	50	0	84	4 סגולתא
33.3	0	66.7	66	22	0	44	5 סיפחא גדולה ⁷
25.2	0.9	73.9	3994	1008	34	2952	6 זקף קטן
8.2	0.3	91.5	1691	138	5	1548	7 רביע
5.6	0.4	94	540	30	2	508	8 זקף גדול
3.9	0	96.1	181	7	0	174	9 תלישא גדולה
3.5	0	96.5	172	6	0	166	10 פור
3.3	0.4	96.3	6217	205	24	5988	11 סיפחא
3.3	0	96.7	673	22	0	651	12 גרש
2.1	0.2	97.6	3920	84	9	3827	13 פשטא
2.1	0	97.9	235	5	0	230	14 מונח לגרמיה
1.8	0	98.2	168	3	0	165	15 זוקא
1.6	0.1	98.3	1210	19	1	1190	16 תביר
1	0	99	507	5	0	502	17 גרשיים
0	1.7	98.3	59	0	1	58	18 יתיב
8.4	0.4	91.3	19829	1657	76	18096	סך הכול

1.2 שלשלת

שלשלת הרי ראשונה בלוח טעמי כ"א ספרים המפסיקים (למעט סילוק ואתנחתא). אין תיבת שלשלת המנוקדת ניקוד הקשר. הדבר תמוה, שכן אין מימינה לא מפסיקים הכפופים לה ולא משרתים, ואין שלשלת מולכת אלא על תיבתה בלבד, לפי שהיא ראשונה בפסוק. אף על פי כן, כאמור, אין בה צורות הקשר אלא צורות הפסק. כל כך

.5 עיין להלן, סעיף 1.3.

.6 עיין להלן, סעיף 1.4.

.7 עיין להלן, סעיף 1.6.

למה? שכל אחת ואחת משבע תיבות שלשלת ישות תחבירית שלמה היא, דיבור לעצמו, פועל בעתיד או בעבר המחזיק נשוא ונושא כאחד, ואין כל השלמה מתבקשת, לא מושא ולא תיאור; כלומר, יחידה תחבירית מלאה שיפה לה צורת הפסק: וַיִּתְמַקֵּה | (בר' יט, טז), וַיֵּאמֶר | (בר' כד, יב); עמוס א, ב, וַיִּמְאֵן | (בר' לט, ח), וַיִּשְׁחָט | (וי' ה, כג), וַנְּבַרְכֵהוּ | (יש' יג, ח), וַאֲמַרְלֶהָ | (עזרא ה, טו).

ויקס⁸ ויבלח"א הרב ברויאר⁹ הקדימו סגולתא לשלשלת, אבל בלוח א לעיל שלשלת ראשונה היא, קודם לסגולתא. אף נוסף: תחבירית לא סוף דבר ששלשלת עולה בכוח הפסק שלה על סגולתא, אלא אפילו על אתנחתא שמשמאלה. אלא לא נתנסו שלשלת ואתנחתא בניסיון של ממש, הווי, לא נקרו שלשלת ואתנחתא כאחת בפסוקים ובהם גם שלשלת גם אתנחתא בתבנית מן התבניות הקובעות קיסרות, כגון הברת מלעיל סגורה, מעין יִשְׁבְּנוּ, לְמַטָּה. בשבעת פסוקי שלשלת רק אתנחתא אחת בתבנית הנותנת אמרי פסק: וַיִּמְאֵן | ... מֵהַבְּבִיטָה | (בר' לט, ח). שאר שש האתנחתאות שמשמאל לשלשלאות נחות למרגלות תיבות המחוסרות פני הפסק. אלו הן: עָלֶיךָ (בר' יט, טז), הַיּוֹם (בר' כד, יב), הַיִּמְנִיטָה (וי' יח, כג), חֵילֶיךָ (יש' יג, ח), קוֹלֶךָ (עמוס א, ב), בִּירוּשָׁלַם (עזרא ה, טו).

ולפי שלא עשו, כאמור, שלשלת ואתנחתא מלחמה גלויה בפסוק אחד על הבכורה, הרי בתורת הצורות אין הכרעה ביניהן, אבל תחבירית שלשלת עולה על אתנחתא, אלא, כאמור, לא תמצא שלשלת בתבנית מן התבניות הקובעות קיסרות. לכן לא יכירנה עוד מקומה בכת הקיסרים אלא בדמויי הקיסרים.

1.3 זקף קטן גדול

זקף קטן גדול הלוא הוא זקף קטן בשאין אתנחתא. היחס הקשר / הפסק בו הוא 47:9, או 16.1%:83.9%. ואילו בזקף קטן (סתם, כלומר בשיש אתנחתא) היחס הקשר / הפסק הוא 2952:1008, או 73.9%:25.2%, ועוד 34 תיבות במידה הבינונית, והן 0.9%.

הצבתי זקף קטן גדול במפסיקים הקיסרים, שראיתי בו שלושה גינוני קיסרות. אלו הם:

1.3.1 קמץ של הפסק בהברת מלעיל סגורה

קוֹמוּ וְנַעֲלֶהָ בְּלִילָהּ וְנִשְׁחִיתָהּ אֲרַמְבוּתֶיהָ (יר' ו, ה).
חֶסְדֵי ה' כִּי לֹא-תִמְנוּ כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמָיו (איכה ג, כב).
עַל צִנְאָרֵנוּ נִרְדְּפֵנוּ יִנְעֲנוּ וְלֹא הוֹנַח-לָנוּ (איכה ה, ה).

⁸ טעמי כ"א ספרים, עמ' 10.

⁹ הרב ברויאר, סעיף א, 20.

כנגד שלוש הברות מלעיל סגורות הללו הקמוצות הרי שלוש המנוקדות פתח. אלו הן:

לְשָׁנִים וְעֶשְׂרִים לְגִדְלָתִי בְּנִי וְאֶחָיו שְׁנַיִם עָשָׂר (דה"א כה, כט).
 לֹא יִדְעָתִי בְּפִשִׁי שְׁמֹתָנִי¹⁰ מִרְפָּבוֹת עִמִּי בְּדָיִב (שה"ש ו, יב).
 מִהַיִּפְתִּית וּמִהַנְעֲמָתָ אֶהְבֶּה בַּתְּעַנּוּגִים (שה"ש ז, ז).

שלוש הברות מלעיל סגורות הללו המנוקדות פתח של הקשר אין בהן כדי לערער קיסרותו של זקף קטן הגדול, שמצינו כיוצא בהן גם במפסיקים קיסרים "קלאסיים", המקובלים על הכול, כגון זְקַנְתִּי (בר' יח, יג), וְנִמְתִּי (בר' יט, יט), דְּבַרְתָּ (חמש פעמים, כגון שו' ו, לו; לוז, הַצֵּלְתָּ יח' ג, יט; כא: לג, ט), נִצְלָנוּ (יר' ז, י), הִשְׁמָנוּ (יר' י, כה; תה' עט, ז), יִצְתּוּ (יש' לג, יב), אֶהְבֶּתְהוּ (ש"א יח, כח), תִּבְעַתְנִי (איוב ז, יד; ט, לד; יג, כא), מְקַלְלֵנִי (יר' טו, י).

1.3.2 תבנית י בעתיד הפועל

קוּבַן ירמיהו: מִי זֶה אָמַר וְנִתְּחִי אֲדַנִּי לֹא צִוָּה (איכה ג, לוז). מצאתי בתבנית י 11 פעלים, כולם במפסיקים קיסרים. אלו הם: תִּשִּׁי (דב' לב, יח), יִהְיִי (יח' טז, טו), וְיִהְיִי (יח' טז, יט), וְיִהְיִי (תה' לג, ט – ליתא עולה-ויורד), וְיִחִי (יש' לח, כא), וְיִחִי (דב' ג, לג; ה, כב; מ"א יז, כב; מ"ב כ, ז), וְיִחִי (שו' טו, יט), וכן וְנִתְּחִי שהובאה ראשונה.

1.3.3 תמורתו של זקף קטן גדול במקבילות של ספרי אמ"ת

תפילתו של דויד שבדברי הימים א טז, ח-לד נשנתה בתהלים קה, א-טו; צו, א-יג; קז, א. 23 פעם זקף קטן גדול שבדברי הימים הרי מקבילתו בתהלים אתנחתא בשאין עולה-ויורד.

1.3.4 זקף קטן גדול כנגד זקף קטן

סימניך: (א) וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיְכָל הַפְּתִיחַ עֶשְׂרִים אִמָּה אֲרָכּוּ עַל־פְּנֵי רַחֲב הַבַּיִת (מ"א ו, ג) – בית פתוחה, אף על פי שֶׁהַפְּתִיחַ סוּמַךְ לְשִׁלוּשָׁה נִסְמָכִים ואף על פי שהוא בסופו של חלק הייחוד. ובפסוק ד: וַיַּעַשׂ לַלְוִיִּת חֲלוּבֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים – בית קמוצה, אף על פי שֶׁלְפְתֵיחַ בתוכו של דיבור, בין הנשוא לבין המושא, מפני שהפסוק מחוסר אתנחתא הוא, והרי הזקף זקף קטן גדול. ובפסוק י: וַיִּבְנוּ אֶת־הַיְצוּעַ עַל־כָּל־הַפְּתִיחַ חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוּמָתוֹ – בית פתוחה, אף על פי שֶׁהַפְּתִיחַ מִשְׁמַשׁ סוּמַךְ, אף על פי שהוא מוקף ימינה ואף על פי שהוא בסופו של דיבור. כל כך למה? שהפסוק מחזיק אתנחתא, והרי הזקף זקף קטן בעלמא.

10. הפועל שְׁמֹתָנִי אף הוא מוטעם זקף קטן, ופתח שלו בהברת מלעיל סגורה. אלא זקפו שני בפסוק הוא, משל נחה אתנחתא תחת יְדַעְתִּי. לפיכך לא ראיתי זקף קטן של שְׁמֹתָנִי זקף קטן גדול, אלא זקף קטן בעלמא.

(ב) וַיִּגְדְּלוּ מִרְדֵּי אֶת כָּל־אֲשֶׁר קָרְהוּ (אסתר ד, ז) – כף פתוחה מפני שיש אתנחתא. וַיִּגְדְּלוּ מִרְדֵּי אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר (ד, יב) – כף קמוצה מפני שאין אתנחתא.
 (ג) לְהִימָן... וְרַמְמַתִּי עֶזְרָה (דה"א כה, ד) – עין סגולה מפני שיש אתנחתא והרי הזקף זקף קטן בעלמא. לְאֶרְבֵּעָה וְעֶשְׂרִים לְרַמְמַתִּי עֶזְרָה בְּנֵי וְאֶחָיו שְׁנַיִם עֶשְׂרִים (כה, לא) – עין קמוצה מפני שאין אתנחתא והרי הזקף זקף קטן גדול.

1.3.5 זקף קטן כנגד סגולתא

סגולתא נחשבת מפסיק גדול מזקף קטן. לסגולתא שלוש נקודות, לזקף קטן שתיים, ורביע אין לו אלא נקודה אחת.¹¹ אבל זקף קטן גדול שאני. עשה זקף קטן גדול מה שלא עשתה סגולתא:

אֶפְרַיִם (הושע יג, יב) – אֶפְרַיִם (שו' יט, יח).
 לְבָיִת (מ"א ו, ד) – הַבַּיִת (יח' מ, מת; מד, ד; מז, א; עמוס ו, י).
 חֵיל (דה"ב כו, יב) – חֵיל (דה"א ה, יח; י, יב).
 כְּנַעַן (דה"א טז, יח) – כְּנַעַן (בר' מז, טו).
 לְחֵם (עזרא ב, כא) – לְחֵם (בר' לו, כה; וי' כו, כו; יח' יג, יט).
 בְּלִילָה (יר' ו, ה) – (ה)לִילָה (במ' כב, כ; שו' טז, ג; ש"א כו, ז; לא, יב).

1.4 זקף גדול גדול

זקף גדול גדול הלוא הוא זקף גדול בפסוק המחוסר אתנחתא וזקף מלבדו. לא מצאתיו במקרא על גבי תיבה ששתי פנים לה, הקשר והפסק, אלא פעם אחת: וְדָל לֹא תִהְיֶה בְרִיבוֹ (שמות כג, ג). תמצא זקף גדול גדול גם בכתובים אחרים, אבל בתיבות המחוסרות הקשר / הפסק, כגון וְנָתַן מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה' (בר' ו, ח); אֶת־בִּשְׂרֵי בְנִפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכְלוּ (בר' ט, ד);¹² וְהִעֲמַר עֲשֻׂרִית הָאִיפָה הוּא (שמו' טז, לו), וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהָ יִקַּח (וי' כא, יג). – זקף גדול גדול בעל-כורחו בראשו של פסוק מקומו. שכן אין זקף גדול בא אלא משמאלו של טעם מפסיק חזק ממנו או שווה לו. ולפי שאין בפסוק של זקף גדול גדול לא אתנחתא ולא זקף ולא סגולתא שיישען עליהם בימינו, נמצא דחוק לראשו של פסוק, משמאלו של הסילוק של הפסוק שקדמו.

1.5 סגולתא

ככתוב למעלה, בסעיף 1.3.5, סגולתא נחשבת מפסיק גדול מזקף קטן. אכן, לפי לוח א שלמעלה מן העניין (סעיף 1.1) היחס הקשר / הפסק בסגולתא הוא 84 : 50 או

11. טעמי כ"א ספרים, עמ' 16–17; הרב ברויאר, סעיף א, 24.

12. לפי פשוטו של מקרא הפסוק הזה אוסר אכילת בשר. אין בפסוק איסור אכילת דם. בנפשו דמו הרי מאמר מוסגר, פסוקית הסיבה, ואין נושא האיסור אלא אך-בשר.

62.7% : 37.3%, ובזקף קטן היחס הקשר / הפסק הוא 2952 : 1008 או 73.9% : 25.2%.
 נוספו על כך 34 מילי זקף קטן שבמידה הבינונית (כגון אֲתָה [בר' ג, יט ועוד], עֲתָה
 [בר' מו, לד ועוד], אֶכֶל בְּכֶסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶפְלֵתִי [דב' ב, כה],¹³ והן 0.9%.

לפי הנתונים האלה סגולתא עולה על זקף קטן בכוחה לצור צורות הפסק בכ-50%.
 והנה שש תבניות ובהן ההבדל בכוח ההפסק שבין סגולתא לבין זקף קטן גדול יותר:
 (1) היחס שווא / סגול בכינוי-פועל-החבור לנוכח בסגולתא הוא 4 : 0, או 0% : 100%,
 ובזקף קטן היחס הוא 37 : 20, או 64.9% : 35.1%. [אלו ארבעת פועלי סגולתא: אֶצְנֶה
 (מ"א יא, לח), וַיַּעֲבֹדְךָ (דב' ח, ג), אִיבִיךָ (דב' כה, כה),¹⁴ מִצְוֶהְךָ (דב' ו, ב).]
 (2) היחס שווא / סגול בכינוי-שם-החבור לנוכח בסגולתא הוא 10 : 1, או 9.1% : 90.9%,
 ובזקף קטן היחס הוא 161 : 188, או 46.1% : 53.9%. [הרי השם מוטעם-סגולתא השווא:
 מִמֶּנָּה (ש"ב יט, מד).¹⁵]

(3) היחס שווא / קמץ בסגולתא הוא 0 : 6, או 0% : 100%. ובזקף קטן היחס הוא
 141 : 186, או 43.1% : 56.9%. [אלו שש מילי סגולתא הקמוצות: חִי-אֲנִי יח' יז, יט; לג,
 כז,¹⁶ נִסְעָה (במ' כא, יג), אֶל-תִּירְאֶה (שמ' יד, יג; כ, טז), יִשְׁבְּבֶה (בר' יט, ד).]
 (4) היחס פתח / קמץ במלרע, למעט פֶּע / פֵּע, בסגולתא הוא 8 : 7, או 53.3% : 46.7%.
 ובזקף קטן היחס הוא 481 : 159, או 75.2% : 24.8%. מבין שמונה מילי מלרע של
 סגולתא הפתוחות פתח של הקשר שש סופן ay; אלו הן: אֶלֵי (בר' מב, לד; יח' לז,
 יא), בְּעֵינֶיךָ (ש"ב יב, ט), עֲלֶיךָ (שמות ה, ה), לְפָנֶיךָ (מ"א ט, ג), קָדְשֵׁי יח' כב, כו). אם
 ממעטים תיבות מלרע שסופן ay, הרי היחס פתח / קמץ בסגולתא, למעט פֶּע / פֵּע,
 הוא 2 : 7, או 22.2% : 77.8%. ובזקף קטן היחס הוא 261 : 147, או 64% : 36%. [אלו
 שתי מילי סגולתא הפתוחות: הֶלֶךְ (דה"ב כב, ה), גּוֹבֵל (בר' כט, ה).¹⁷ ואלו שבע מילי

13. עיין בהערה 2 לעיל.
 14. צורת הפסק של היחיד והכתיב מלא יוד, שנאמר: יִתְנֶה ה' | יִנְהֶה לְפָנֶיךָ אִיבִיךָ בְּדָרְךָ אַחַד תִּצַּח אֲלֵי
 וּבְשִׁבְעָה דָרְכִים תִּנּוּס לְפָנָי.
 15. וַיַּעַן אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶת-אִישׁ יְהוָה וַיֹּאמֶר עֲשֵׂר-יְדוֹת לִי בְמִלְחָה וְגַם-בְּדוֹד אֲנִי מִמֶּנָּה וּמִדוּעַ הִקְלַתְנִי.
 אמר איש ישראל ממֶנָּה, לשון הקשר, אף על פי שִׁמְמָה בסופו של דיבור. מה ראה על ככה?
 שהטעים ממֶנָּה סגולתא. כלל: אין במקרא צורת הפסק ממֶנָּה אלא במפסיקים קיסרים, והרי זה סימן
 מסימני קיסרות. דבר זה לא ידעתי, כשכתבתי את החיבור "צורות הקשר וצורות הפסק בעברית
 שבמקרא".
 16. במהדורת עדי תשל"ג, תשל"ו אָנִי. אבל בכ"י לינינגראד B19a אָנִי. גם בכתר אָנִי.
 17. חִסְרְתִי לָלֶת (ש"א ד, יט). שזה הכתוב היחיד ובו שם הפועל בבניין קל משורש יל"ד החסר דלת.
 ולפי שנטיית לָת תנועתה חיריק, ומצינו סגול של הקשר מתחת ללמד אפילו בסילוק (בר' כט,
 לה), לפיכך חִסְרְתִי לָלֶת ממניין תיבות סגולתא הפתוחות פתח של הקשר.

- סגולתא הקמוצות: האַחַתְּ (שמ' כו, ה; לו, יב), תַּמְלִיחַ (וי' ב, יג), חֶזֶק וְאַמְץ (דב' לא, ז; כג),¹⁸ שְׂכַבְּ (ש"א ג, ט), וְשִׁמְעֵ (דב' ט, יח).]
- (5) היחס מלעיל וסגול / מלרע ופתח בסגולתא הוא 0:10, או 0%:100. ובזקף קטן היחס הוא 22:16, או 57.9%:42.1% (ויאַמְץ [כגון בר' כח, יג], ויַאמֵר [כגון בר' מ, יח], וְלִיָּהּ [כגון בר' כב, ג]).
- (6) היחס סגול / צירי (דְּבַר / דְּבַר) בסגולתא הוא 0:1, ובזקף קטן היחס הוא 11:0 [דְּבַר (יה' יד, י) כנגד דְּבַר (כגון מ"א ב, לא)].

1.6 טיפחא גדולה

טיפחא גדולה הלוא היא טיפחא בשאין זקף, סגולתא ואתנתחא. טיפחא גדולה חמישית היא בכוח הפסק שלה בלוח א, ומקומה שם בין סגולתא ובין זקף קטן. בסגולתא היחס הקשר / הפסק הוא 84:50, או 62.7%:37.3%, ובטיפחא גדולה היחס הקשר / הפסק הוא 44:22, או 66.7%:33.3%.

אף על פי כן טמון בה בטיפחא גדולה כוח הפסק יותר מבסגולתא.

(1) שבתבנית פתח / קמץ בהברת מלעיל פתוחה סתם¹⁹ היחס הקשר / הפסק בסגולתא הוא 42:0, או 100%:0%, ובטיפחא גדולה היחס הוא 7:11, או 38.9%:61.1%. אלו הן: בפתח – הַבִּית (מ"א ו, יד; יח' מ, ח), הַבְּעַל (מ"ב י, כו; כח), גָּחַר (עזרא ב, מז), וְלִסְפַּחַת (וי' יד, נו), וצְמָרִים (יה' יח, כב); ובקמץ – הַבִּית (מ"א ה, לא), בְּעַל (דה"ב כו, ז), חֵיל (דה"א כו, ט; כח, א; דה"ב כה, ו), אַפְרָיִם (במ' יג, ח; שו' יז, א; הו' ד, יז), יְרוּשָׁלַם (יר' ח, א; יג, יג);²⁰ לִירוּשָׁלַם (נח' יג, כ).

(2) בתבנית סגול / קמץ (למעט ארץ)²¹ היחס הקשר / הפסק בסגולתא הוא 21:0, או 0%:100% ובטיפחא גדולה היחס הוא 17:2, או 89.5%:10.5%. אלו הקמוצות: וְבַנְּיָ

18. שמונה פעמים לשון ברכה הוה במקרא. שש פעמים וְאַמְץ, מתחת למס קמץ: אחת בסילוק (יה' א, יח), אחת באתנתחא (יה' א, ו), שתיים בזקף קטן (יה' א, ט; דה"א כב, יג), ושתיים המוטעמות סגולתא שלמעלה. ופעמיים חֶזֶק וְאַמְץ, מס פתוחה, שהאריכה הברכה: חֶזֶק וְאַמְץ מֵאֵד (יה' א, ז), חֶזֶק וְאַמְץ וְעֵשָׂה (דה"א כח, כ).

19. להבדיל מן פתח / קמץ בהברת מלעיל פתוחה בפעלים חבורי כינוי המדבר, כגון יַקְשָׁאֲתָנִי וְלֹא אֶהְבֵּתָנִי (שו' יד, טז). ראיתי לייחד קבוצת פעלים קטנה הוה מכלל פתח / קמץ בהברת מלעיל פתוחה, ששיעור צורות ההפסק בה גדול מכתבנית פתח / קמץ בהברת מלעיל פתוחה סתם פי 55.5.

20. הביא רֹדֶל, עמ' 174, ולא הזכיר, שהפסוקים מחוסרים אתנתחא, סגולתא וזקף.

21. כל מקום שנאמר "סגול / קמץ" משמע למעט ארץ. הפרשתה של ארץ יש לה על מה שתסמוך, שכן:

זָרַח זְמָרִי וְאֵיתָן וְהֵימֵן וְכָל־כָּל וְדָרַע כָּל־סָמָה וְדָה"א ב, ו; וַיַּעֲשֶׂה בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ (במ' ט, ב). אבל בפסוק ו פא של הפסח המוטעמת טיפחא סגולה היא, לפי שבפסוקה אתנחתא: וְלֹא-יִכְלְוּ לַעֲשֹׂת-הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא.

מבין תשע מילי טיפחא גדולה המנוקדות פתח של הקשר בהברת מלרע (כנגד קמץ בהפסקה), למעט פֶּע / פֶּע, הרי שש סופן ay. אלו הן: בְּגוֹי (נח' י, יז), מִתְּנֵי (עזרא י, לז), וְצִלְתֵי (דה"א ח, כ), שְׁלֵמִי (עזרא ב, מו), שְׁשִׁי (עזרא י, מ), אֶלְי (יח' יב, ח). מניתי טיפחא גדולה במפסיקים דמויי הקיסרים, שלא ראיתי בה סימן מסימני קיסרות.

1.7 טעמים מפסיקים בני כת אחת

חלוקת הטעמים המפסיקים ל"כתות", לקיסרים (סילוק ואתנחתא), למלכים (שלשלת, סגולתא, זקף קטן, זקף גדול, טיפחא), למשנים (רביע, זרקא, פשטא, יתיב, תביר) ולשלישים (גרש, גרשיים, פזר, פזר גדול, תלישא גדולה, מונח לגרמיה) קמו לה עוררין, כגון ויקס.²² אבל כל הכופר בשיטת הכתות לא ימצא עד תכלית חקר טעמי המקרא.

טעמים מפסיקים בני כת אחת – הטעם הראשון חזק מן השני, שני חזק משלישי וכו'. במפסיקים הקיסרים אין הכלל הזה תופס, שאין כוח ההפסק של סילוק נופל משל אתנחתא.

1.7.1 המלכים

1.7.1.1 סגולתא כוח הפסק שלה עולה על של כל זקף וזקף, בין זקף גדול בין זקף קטן, לפי שסגולתא קודמתם, כגון: לְמַעַן תִּירָא... לְשֹׁמֵר... אֲשֶׁךְ אֲנֹכִי מִצְנֹה אֶתְהּ וּבְנֶהּ וּבְנֵי-בְנֶהּ כֹּל יַמֵּי חַיֶּיהָ (דב' ו, ב) – תיבת הסגולתא, מצוץ, מנוקדת ניקוד הפסק, ובתבניתה, שווא / סגול בכינוי-פועל-החבור לנוכח, היחס הקשר / הפסק הוא 316 : 41, או 88.5% : 11.5%, בזמן שתיתב הזקף הקטן, ובין-בנך, מנוקדת ניקוד הקשר, אף על פי

א. מכלל 28 ניקודי קמץ של הפסק (כנגד סגול בהקשר) במפסיקים שאינם לא קיסרים ולא דמויי

קיסרים חלו 21 בארץ, ורק 7 בתיבות אחרות, שבעתם בזקף קטן.

ב. כשארץ מיודעת, לעולם אלף קמוצה, בין במפסיקים בין במשרתים, כגון הָאֲרֶץ הַהוּא (בר' ב, יב).

ג. יכול, טיפחא יר' לג, (כה) ורביע גדול שבסופו של דיבור בשיש אתנחתא (תה' קמו, ו) קימצו ארץ, לפי שנמצאה ארץ שנייה בצמד השמות שְׁמִים וְאֶרֶץ? תלמוד לומר: וְאֶרֶץ רַפָּאִים תִּפְּלוּ (יש' כו, יט) – הרי וְאֶרֶץ בראשו של דיבור. וניבא ישעיה (סה, יז) וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה, ומשל שלמה (מש' כה, ג) וְאֶרֶץ לְעֶמֶק – התאזר עוז מונח המשרת וקימץ ארץ, אף על פי שהונח בראשן של יחידות תחביריות אף על פי שאין ארץ מיודעת (לקיים מקרא שכתוב: וַתַּעַשׂ הָאֲרֶץ... לְקַמְצִים [בר' מא, מז]).

22. טעמי כ"א ספרים, עמ' 14-15.

שבתבניתה, שווא/סגול בכינוי-שם-החבור לנוכח, היחס הקשר/הפסק הוא 286:1052, או 78.6%:21.4%, ואף על פי שתיבתה מוקפה לימינה. כל כך למה? שסגולתא מלך ראשון בפסוק ומלך גדול על כל מלכים.

1.7.1.2 בזקפים אפשר יקדם זקף גדול לזקף קטן, אפשר יקדם זקף קטן לזקף גדול, ובלבד שיחזק הטעם הימני מן השמאלי. הרי כמה כתובים לראיה:

(1) זקף גדול ומשמאלו זקף קטן: פָּרָאשׁוֹן בְּאֶרְבֵּעַ עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצֹּאת יֵאָכֵל יֵח' מֵה, כֹּא) – במקראות גדולות (שוקן תש"ז) ובתנ"ך קורן חֹג, חית פתוחה. הביא אבן-שושן בקונקורדנציתו נסמך, כביכול חג-שְׁבַע-יָמִים (מס' 31). אבל בכ"י לניגנרד ובכתר חית קמוצה דווקא. התרגום הוא "חגא שבעא יומין פטיריא יתאכיל", לא סמיכות. כל המושך חֹג שמאלה לעבר שְׁבַע יָמִים אין מושך אלא בתבלי השווא. הניקוד והטעמים כאחד אין מניחין למשוך כן. הניקוד, שחית קמוצה קמץ של הפסק. והטעמים, שזקפו של חֹג ראשון הוא לזקפי הסילוק, ואין זקפם של יָמִים אלא שני. חֹג לברד ישכון ולא תשיגהו יד הנשוא. לא חגא ייאכל, אלא (שבעה ימים) מצות ייאכל.

(2) זקף קטן ומשמאלו זקף גדול: כִּי אַתָּה הַמַּלְכָּתָנִי עַל-עֲמֹם רַב כַּעֲפָר הָאָרֶץ (דה"ב א, ט) – אל תקרא "כי אתה המלכתני על-עם, רב כעפר הארץ", אלא קרא לפי טעמי המקרא: "כי אתה המלכתני, על-עם רב כעפר הארץ". שתי יחידות תחביריות בדיבור הזה של שלמה: מלת החיבור, נושא, נשוא חבור כינוי המדבר מזה, מושא עקיף מזה, משל אמר שלמה "על-עם רב מאד".

(3) שני זקפים גדולים רצופים: וַיְהִי-קוֹל מְעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשֵׁי (יח' א, כה) – הדבר ברי: הפסקו של זקף גדול הימני גדול משל שמאלי.

(4) שני זקפים קטנים רצופים: בֵּין רַגְלֶיהָ כְּרַע נָפֵל בְּאֶשֶׁר כְּרַע שָׁם נָפֵל שְׂדוּד (שו' ה, כז) – בזקף קטן הראשון ובסופו של דיבור נָפֵל, צורת הפסק; בזקף קטן השני ובתוכו של דיבור כְּרַע, צורת הקשר.

(5) שלושה זקפים רצופים: וַתַּעֲזְבֵי אֲבִיךָ וְאִמֶּךָ וְאֶרֶץ מוֹלְדֹתֶךָ וַתֵּלְכִי אֶל-עַם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתָּ מְטוֹל שְׁלֹשׁוֹם (רות ב, יא) – מוֹלְדֹתֶךָ בסופו של דיבור, עליה זקוף זקף הראשון ובה ההפסק החזק שבין אתנחתא ובין סילוק. שמא אמר לה בועז לרות: "ותלכי אל-עם, אשר לא-ידעת...". היינו, משפט ראשי שסופו עם, וסמוך לו משפט טפל? לאו. לפי הטעמים אמר בועז: "ותלכי, אל-עם אשר לא-ידעת...". זקף של וַתֵּלְכִי הרי הוא שני, ואין של אֶל-עַם אלא שלישי. וַתֵּלְכִי דיבור עצמאי המחזיק נושא ונשוא. אֶל-עַם יותר משהוא משוך ימינה, לעבר נשואו, הריהו משוך שמאלה, למשפט הטפל המשועבד לו והמתאר אותו.

1.7.1.3 טיפחא: למעלה מן העניין (סעיף 1.6) ייחדנו מתוך הטעם טיפחא את הטעם טיפחא גדולה, הלוא היא טיפחא שאין בפסקה לא זקף, לא סגולתא ולא אתנחתא.

אלא דיוק זה לא סגי.²³ ראוי להפריש מן הטעם טיפחא גם טיפחא שבפסוקים בעלי אתנתחא וטיפחא מלך יחידי בתחום קיסרה. הרי לדוגמה צורות ההפסק מוטעמות טיפחא שבתבנית שווא / סגול בכינוי-פועל-החבור לנוכח:

וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בֵּי אֲנִי אֲרָאָה מֵהַיְהוּמָה אֵלֶּה (זכ' א, ט).

תִּי תִּי הוּא יוֹדֵךְ כְּמוֹנֵי הַיּוֹם (יש' לח, יט).

כִּי לֹא שְׂאוֹל תוֹדֵךְ מוֹת יְהִלְלֶךָ (יש' לח, יח).

כִּי-אַתָּה אֲנִי לְהַצִּילָה נְאֻם-יְהוָה (יר' א, ח).

כִּי-אַתָּה אֲנִי לְהוֹשִׁיעַךְ וּלְהַצִּילָה נְאֻם-יְהוָה (יר' טו, כ).

עיינינו הרואות: מבין חמישה פועלי ההפסק חבורי כינוי הנוכח המוטעמים טיפחא הרי אחד, אֲרָאָה, טיפחא שלו מלך שני בתחום קיסרה, לאחר זקף קטן. ארבעת הפעלים האחרים טיפחא שלהם מלך יחידי בתחום קיסרה היא.

1.7.2 המשנים

מה סגולתא ראשון המלכים בפסוק והוא מלך גדול על כל מלכים, אף רביע ראשון המשנים ומשנה גדול על כל משנים. כשיש משנים אחדים בפסוק, אפשר יבוא רביע אחרי פשטא או אחרי יתיב, וכל משנה ומשנה כוח הפסק שלו פחות משל המשנה שמימינו. אבל כשבפסוק מפסיקים משנים אחדים, משנה ראשון לעולם רביע. סגולתא אין משנה הסמוך לימינה רביע אלא זרקא. והמשנה הסמוך לטיפחא הלוא הוא תביר. הרי פסוקים אחדים שיבהירו את הדברים:

(1) וַיֹּאמֶר אֵלֵהֶם אֲבָל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדֶת לְךָ בֵּן (בר' יז, יט); וַיֵּצֵן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר שְׂמֵתִיו לְךָ וְאַתָּה-כֹּל-אֲחִיו נִתְּתִי לוֹ לְעֲבָדִים (בר' כז, לז).

בבשורת הבן לשרה פשטא (השני) משנה רביעי הוא, הברתו סמוכה להברת הזקף הקטן, תיבתו בתוכו של דיבור וניקודה ניקוד הקשר: לְךָ. אבל במענה יצחק לעשיו פשטא (הראשון) משנה שני הוא, מרוחק מזקף קטן אדוניו, שהרי משמאלו שני משנים (והם על פי שיטת הטעמים גופלים ממנו תחבירית), תיבתו בסופו של דיבור וניקודה ניקוד הפסק: לְךָ.

(2) הָעֶשְׂרִי לֹא-יִרְפָּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט (שמות ל, טו).

שני דיבורים מקבילים בכתוב הזה. בסופי הדיבורים טעמים מפסיקים – רביע שהוא משנה ראשון מקביל לזקף קטן המלך; ובראשי הדיבורים דין הָעֶשְׂרִי כדין הַדֹּל – שניהם נושאי משפטיהם. אף על פי כן הָעֶשְׂרִי מונח המשרת לרגליו, וְהַדֹּל פשטא המשנה ניצב עליו. לשון אחר, פשטא שהוא משנה שני וסמוך לזקף קטן מקביל למשרת.

23. העמידני על הדבר יוחנן ברויאר, "מחלוקת ניקוד וטעמים בחלוקת פסוקים", ספר היוכל לרב מרדכי ברויאר, ירושלים התשנ"ב, עמ' 213, הערה 59.

תיבת הרביע שהוא משנה ראשון (נְרִיבָה) בסופו של דיבור; ותיבת הפשטא שהוא משנה שני (וְהַדְלִ) בראשו של דיבור, ועיניה תלויות לזקף הקטן שמשמאלה עד שיתחננה ויוציא כאור ויגמור משפטה. ברישא שני טעמי המקרא ובסיפא שלושה טעמים, שכך דרכו של מקרא להציב טעם מפסיק בתוך דיבור של שלושה טעמים, מה שאין כן בדיבור של שני טעמים.

דלת של וְהַדְלִ מנוקדת פתח אף על פי שהשם מיודע, לפי שהשם בראשו של דיבור. בסופו של דיבור מצינו דל המיודע בדלת קמוצה גם בתביר: כִּי־הִיִּית מְעוֹז לְדָל (יש' כה, ד). ואפילו אין דל מיודע דלת שלו קמוצה, ובלבד שיהא בסופה של יחידה תחבירית, ואפילו קטנה: עֶשְׂקֶךָל (משלי יד, לא; כב, טז); אֶל־תִּגְזַל־דָּל (כב, כב).

הא למדת כוחו של תחביר לתת מילי הקשר ומילי הפסק למכביר.

(3) וַיִּנְחָם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְוֵי צֹאנֹו הוּא וְחִירָה רַעְוֹ הַעֲדָלְמִי תִמְנַתָּה (בר' לח, יב). הרי בזה ארבעה משנים: רביע, פשטא, רביע, תביר. אל תקרא "ויעל על-גזוי צאנו הוא, וחירה רעו העדלמי, תמנתה", כביכול גוזזי צאנו שלו, אלא פשטא של צאנו הפסקו גדול משל רביע של הוא לפי שקדמו, ורביע של יהודה גדול מפשטא של צאנו לפי שקדמו. אמור מעתה: "ויעל על-גזוי צאנו, הוא וחירה רעו העדלמי, תמנתה".

מה זה בא ללמדנו? אין חלוקת הטעמים המפסיקים, לא המקובלת, אף לא הכתובה בלוח א, מספקת למצוא עד תכלית חקר טעמי המקרא. מתבקש דיוק נוסף, חלוקה מפורטת יותר. ראוי לדייק ולומר על כל טעם מפסיק, אם ראשון הוא לכתו בגבול הטעם המפסיק החזק ממנו הממונה עליו, אם שני וכו'; שאין מילי מלך ראשון דומות למילי מלך שני, ואין מילי מלך שני דומות למילי מלך שלישי, וכו'.

כיוצא בדבר כת המשנים: רביע ראשון עולה על פשטא בכוח הפסק שלו. אבל רביע שבה משמאלה של פשטא נופל מפשטא. לא כן הקיסרים והשלישים. בקיסרים הרי סילוק, היינו, סוף פסוק, המפסיק החזק. ובכת השלישים אין השיטה ברורה אלא מורכבה ומסובכה; עיין להלן.

1.7.3 השלישים

גם בכת השלישים יש וטעם הקודם לחברו גובר על חברו, כגון:

(1) וַיִּמְרוּ־בַי תְּבַנִּים בְּחֻקֹתַי לֹא־הֵלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטִי לֹא־שָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם (יה' כ, כא). תיבת השליש הראשון, לֹא־הֵלְכוּ, בסופו של דיבור, והגיה יחזקאל הגיית הפסק.

תיבת השליש השני, לֹא־שָׁמְרוּ, בתוכו של דיבור, והגיה הגביא הגיית הקשר.

(2) לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלֶאכֶה אֲתָהּ וּבְגָדֶי־וּבִתָּהּ עֲבֹדָה וְאֶמְתָּהּ וּבְהִמְתָּהּ (שמות כ, ט). שלושה שלישים בכתוב הזה. השליש הראשון, על־גבי כָל־מְלֶאכֶה, הרי גדול

השלישים שבכתוב תחבירית. כִּלְמִלְאֲכָה משמשת מושא לנשוא שמימינה. משמאלה חלק הייחוד, הרחבת הנושא ופירוטו. אין מעמד ההפסק של כִּלְמִלְאֲכָה ניכר בניקוד התיבה, לפי שאין מידת הקשר/ הפסק חלה בה. תיבת השליש השני, וּבְנֵה־וּבְנֵה, מנוקדת ניקוד הפסק, מפני שהיא בסופה של יחידה תחבירית, בני המשפחה. תיבת השליש השלישי, וְאֶמְתָּהּ, מנוקדת ניקוד הקשר, שהיא בתוכו של דיבור, סמוך לרביע אדוניה.

ויש כתובים רבים ובהם השלישים טורפים לה לשיטת הטעמים, כגון שיש בהם מניין שמות: וְעִמָּהֶם אֲחֵיהֶם הַמְשֻׁגָּם וְכָרְיָהּ בֵּן וְנִצְוִיָּאל וּשְׁמִירָמוֹת וַיְחִיאֵל | וְעִנְיָ אֱלִיאָב וּבְנֵיהוּ וּמַעֲשֵׂיהוּ וּמִתְנַהֲרוּ וְאֶלְיָאֵלְהוּ וּמִקְנֵיהוּ וְעִבְדֵי אָדָם וַיַּעֲיָאֵל הַשְּׁעָרִים (דה"א טו, יח). בפסוק הזה אין שלישי הימיני חזק מן השלישים שמשמאלו. כתובים כיוצא בזה וכתובים אחרים שאין השלישי גובר על השלישי שמשמאלו עיין אצל הרב ברויאר, סעיפים ב, 70-74.

השליש השליט מוטל בספק כששני שלישים באים זה אחר זה, שפעמים הרבה אין השליש הימיני גובר על השליש שמשמאלו. בכתוב וַיִּרְכָּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד (שמות כח, כח) ידענו שגבר שלישי הראשון, תלישא גדולה, על שלישי השני, גרשיים, כדרכם של טעמים מפסיקים בני כת אחת. כל כך למה? שבמקבילה, שמות לט, כא, אין תיבת השליש השני מוטעמת טעם מפסיק אלא משרת, תלישא קטנה: וַיִּרְכָּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ אֶל־טְבַעַת הָאֶפֶד. אבל בכתוב הזה כוח ההפסק של שלישי הראשון, אֶת־הַחֹשֶׁן, נופל משל שלישי השני, הָאֶפֶד, לפי שבשמות כח הָאֶפֶד מוטעם פשטא המשנה. נמצאו שני הפסוקים מסייעים זה את זה ומלמדים פסוק על רעהו.

מה הדין כשאין מקבילה המלמדת גזירה שווה? מה מעמדו של מְרַדְכִי בכתובים אִם מְרַע הַיְהוּדִים מְרַדְכִי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנַפְל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לֹא (אסתר ו, יג), גַּם הִגַּה־הַעֵץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְמְרַדְכִי אֲשֶׁר דָּבַר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עַמְד בְּבֵית הַמֶּלֶךְ (ז, ט)?

לכאורה דעת התחביר נותנת, שְׁמִרְדְכִי הוא השליט על הפזרים שמימינו, לפי שבא בסופי דיבורים ומשמאלו משפטים טפלים שבְּאֲשֶׁר פותחים. אלא אם מְרַדְכִי, המוטעם גרשיים שליט על שמות הפזרים שמימינו (הַיְהוּדִים, הַמֶּלֶךְ) והם שלישים ראשונים, ראויים שמות הפזרים להיות מוטעמים טעמים משרתים תמורת השלישים, "שהרי דרכו של שלישי טפל שהוא הופך למשרת, אם נותרה לשמאלו רק תיבה אחת" (הרב ברויאר, עמ' 79, סעיף 72).

בכתוב זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֶם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ (בר' ח, כב) הרי ארבעה צמדי שמות. ארבעת השמות השניים שבצמדים מוטעמים טעמים מפסיקים. השם השני שבצמד הרביעי, וְלִילָה, מוטעם מפסיק מלך, טיפחא, והשם השני שבצמד השלישי מוטעם מפסיק משנה, תביר. שני הצמדים הללו כאחד עניינם זמן.

סופי שני צמדים הראשונים מוטעמים מפסיקים שלישים, ולא ידעתי איזה שלישי גדול מחברו. דעת התחביר נותנת, שגרש של נחם גדול מתלישא גדולה של וְקָצִיר, לפי שוֹחֵם מחלק את מניין השמות לשני חלקים שווים, ולפי שמשמאלו שמות הזמן. פזר של וְרָע אומר דרשני, שהשמות הראשונים שבשלושת צמדי שמות האחרונים מוטעמים משרתים, ובדין, ששם ראשון שבצמד שמות מגמת פניו שמאלה לעבר חברו שבצמד. והנה הוטעם השם הראשון שבצמד הראשון טעם מפסיק דווקא. דבר ברי: אין פזר של וְרָע אלא שלישי טפל.

קיצורו של דבר: כת השלישים דתיה שונות מכל כת, מן הקיסרים, מן המלכים ומן המשנים. שבשלוש כתות הללו כוח ההפסק ומעמדו של כל טעם וטעם ברור עד דק. שיטת הטעמים פוסקת, מי יישפל ומי ירום, מי גבוה ומי גבוה מעל גבוה, ואין כל בריה יכולה לקרוא תיגר אחר מידותיה. [“וגבוהים עליהם” (קהלת ה, ז), אלו מפסיקים הקיסרים]. רק בכת המפסיקים הרביעית, בשלישים, אין הדברים ברורים. אין שיטת הטעמים מְגֵדֶת מאיליה לא טבו של כל שלישי ושלישי, אם טפל הוא אם עיקרי הוא, ולא כוח ההפסק היחסי שלהם מהו; והקורא במקרא עליו המלאכה להכריע ולערוך דמותו של כל שלישי ושלישי בפסקו.

1.8 תמורות הטעמים המפסיקים

1.8.1 החוקרים מביני מדע ויודעי הטעמים ראו את שלשלת תמורתה של סגולתא, את זקף גדול תמורתו של זקף קטן, את יתיב תמורתה של פשטא, את גרשיים תמורתו של גרש, ואת פזר גדול תמורתו של פזר. אף קבעו בדיוק נמרץ, אימתי כל תיבה ותיבה שבמקרא מוטעמת טעם מפסיק עיקרי ואימתי תוטעם תמורתו.

אלא שנו ושיירו. לא הודיעונו, שנשתנו תמורות הטעמים מן הטעמים המפסיקים העיקריים בשיעור צורות ההקשר וצורות ההפסק תכלית שינוי: בסגולתא היחס הקשר / הפסק הוא 84 : 50, או 62.7% : 37.3%; ובשלשלת היחס הוא 0 : 5, או 0% : 100%.

בזקף קטן היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק הוא 2952 : 34 : 1008, או 73.9% : 25.2% : 0.9%; ובזקף גדול היחס הוא 508 : 2 : 30, או 94% : 0.4% : 5.6%.

בפשטא היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק הוא 3827 : 9 : 84, או 97.6% : 2.1% : 0.2%; וביתיב היחס הוא 58 : 1 : 0, או 98.3% : 1.7% : 0%.

בגרש היחס הקשר / הפסק הוא 651 : 22, או 96.7% : 3.3%; ובגרשיים היחס הוא 502 : 5, או 99% : 1%.

מה טעמו של שוני זה שבשיעור צורות ההקשר וצורות ההפסק בין הטעמים המפסיקים העיקריים לבין תמורותיהם? שתמורות הטעמים, לפי שלא ניצבו לימין לא חיל מפסיקים החלשים מהן ולא צבא משרתים (למעט מונח לפני גרשיים), אלא טעמים

מפסיקים החזקים מהן (לרבות בני דרגתם), או שבאו בראשי הפסוקים, לפיכך מלכותם מזערה לא כבירה. אין הן שולטות אלא על עצמן. לשון אחר, מושבן בראשו של דיבור, ולא יכירן עוד מקומן בסופו של דיבור.

כך יובן, מה טעם זקף גדול המלך שיעור צורות הפסק שלו פחות משל רביע המשנה, מה טעם גרש מחזיק צורות הפסק פי 3.3 מגרשיים תמורתו, ומה טעם כשל כוח ההפסק של יתיב.

1.8.2 סימניך:

(1) זקף גדול וזקף קטן בפסוק אחד: אָנְכִי אֶלְהִי אֲבֹרְתֶם אֲבִיךָ אֶל-תִּירְאָ כִּי-אֲתָךְ אָנְכִי (בר' כו, כד).

(2) פשטא / יתיב: צוֹ לְצוֹ (יש' כח, י; יג) – צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במ' ה, ב; כח, ב).

(3) גרש / גרשיים: בְּחֻקֹּתַי לֹא-הֵלְכוּ (יח' כ, יג) – וְאֶת-אֲבֹשָׁלוֹם הִלְכוּ מֵאֵתִים אִישׁ מִירוּשָׁלַם (ש"ב טו, יא).

הא למדת: טעמי התמורה – והם זקף גדול, יתיב, גרשיים – הלוא בראשי הדיבורים (מכל מקום משמאלו של מפסיק חזק מהן) ובצורות הקשר: אָנְכִי, צוֹ, הִלְכוּ. זקף קטן, פשטא, גרש הלוא המה בסופי דיבורים ובצורות הפסק: אָנְכִי, לְצוֹ, הִלְכוּ.

1.8.3 פזר גדול

בפזר היחס הקשר / הפסק הוא 6:166, או 96.5%:3.5%; ובפזר גדול היחס הוא 0:0. פזר גדול נקרה במקרא 16 פעם,²⁴ אלא לפי שלא נקרה פזר גדול בתיבה כפולת פנים אלא בתיבות שאין מידת הקשר / הפסק חלה בהן, כגון בַּאֲמָה (במ' לה, ה), בְּ-גִוֵן (יה' יט, נא), לפיכך אין המעמד התחבירי שלו ניכר בתורת הצורות. ומהו המעמד התחבירי של פזר גדול? מימינו שני משרתים ומעלה, ובשלושה כתובים אף מונח לגרמיה השליש מימינו ופזר גדול מושל בו (אלו הם: יה' יט, נא; יח' מה, כא; עזרא ו, ט). הווי, פזר גדול מצוי בסופן של יחידות תחביריות קטנות. הָעָם (דה"ב לה, ז) לא ראיתי צורת הפסק, לפי שעם המיודע לעולם עינו קמוצה, ואפילו הוטעם משרתים. מנתי 23 לשונות הָעָם (עין קמוצה) המוטעמים משרתים, כגון דברים לא, ז; טז.

1.9 מפסיקים אחרונים ומפסיקים שאינם אחרונים

1.9.1 לוח א טורף לכאורה את שיטת הפתות שבטעמי כ"א ספרים ועושה אותה כעפרא דארעא. ולא היא. כבר יישבנו למעלה מן העניין,²⁵ מה טעם זקף גדול המלך נופל

²⁴ מנה אותן הרב ברויאר, סעיף ה, 10.

²⁵ סעיף 1.8.1, ד"ה "מה טעמו".

מרביע המשנה בשיעור צורות ההפסק, ומה טעם יתיב המשנה נופל בשיעור צורות ההפסק אפילו מן המפסיקים השלישים – שראינו, תמורות המפסיקים (למעט שלשלת) תש כוחן להוליד צורות הפסק.

ועדיין לא יישבנו, היאך רביע המשנה עולה על טיפחא המלך בכוחו לצור צורות הפסק, אף על פי שאין טיפחא תמורת מפסיק, והיאך השלישים, תלישא גדולה ופזר עולים על המשנים זרקא, פשטא ותביר בכוחם לצור צורות הפסק, אף על פי שאין המשנים הללו תמורות מפסיקים. ולמרבה הפליאה עולים שני שלישים הללו אפילו על טיפחא המלך בשיעור צורות ההפסק.

הנה הביא הרב ברויאר בעמ' 15 לוח, ובו הבחין הבחנה בתוכה של כל כת וכת של מפסיקי כ"א ספרים. הרי הלוח, כדרך שהביאו הרב ברויאר:

1.9.2 לוח ב

קיסרים	אָ	אָ	אָ
מלכים	אָ	אָ	מפסיקים אחרונים
משנים	אָ	אָ	אָ
שלישים	אָ	אָ	אָ

1.9.3 אמור מעתה: כל מפסיק ומפסיק שאינו אחרון עולה בכוחו לצור צורות הפסק על כל מפסיק אחרון, בלא שים לב לַפְתוּת. רביע המשנה שהוא מפסיק "לא-אחרון" (כלשונו של הרב ברויאר) לא דיו שהוא עולה בשיעור צורות ההפסק על כל חבריו המשנים המפסיקים האחרונים – זרקא, פשטא ותביר – אלא עולה הוא בשיעור צורות ההפסק אף על טיפחא המלך, המפסיק האחרון. והשלישים פזר ותלישא גדולה, שהם מפסיקים "לא-אחרונים", לא סוף דבר שהם עולים בשיעור צורות ההפסק על חבריהם השלישים שהם מפסיקים אחרונים, אלא אף על המשנים זרקא, פשטא ותביר, שהם מפסיקים אחרונים; ועולים הם השלישים פזר ותלישא גדולה אפילו על טיפחא המלך, שהוא מפסיק אחרון. נמצא, אין המלך טיפחא אלא מלך להלכה, מחוסר עצמה – מלך אביון.

הנה כי כן, החלוקה שחילק הרב ברויאר את המפסיקים המלכים, המשנים והשלישים ל"אחרונים" ול"לא-אחרונים", יש לה סיוע מתורת הצורות. כללו של דבר: שיטת הפתות שרירה וקיימת. רק צריך אדם ליתן את דעתו לאלו השלושה: (1) מפסיקים קיסרים ודמויי קיסרים; (2) תמורות מפסיקים כנגד מפסיקים עיקריים; (3) מפסיקים אחרונים כנגד "לא-אחרונים".

2. הטעמים המפסיקים שבספרי אמ"ת

2.1 מבוא

2.1.1 לוח ג

הקשר / מידה הבינונית / הפסק שבטעמים המפסיקים של ספרי אמ"ת (למעט סילוק)

באחוזים			במספרים			הטעם	
הפסק	מידה הבינונית	הקשר	סך הכול	הפסק	מידה הבינונית		הקשר
98.1	0	1.9	104	102	0	2	1 עולה-זיורד
97.6	0.1	2.3	877	856	1	20	2 אתנחתא גדולה
							3 רביע גדול (יחיד או אחרון)
87.5	0	12.5	32	28	0	4	4 בשאין עולה-זיורד ואתנחתא רביע גדול בשיש', א, א
43.4	0	56.6	83	36	0	47	5 ורה"ג בתוך הדיבור או בסופו
39.5	6.6	53.9	76	30	5	41	6 אתנחתא קטנה
11.1	0	88.9	18	2	0	16	7 פזר של אמ"ת
10.7	1.8	87.5	56	6	1	49	8 צינור
4.8	0.2	95	584	28	1	555	9 דחי
4.1	0.7	95.1	535	22	4	509	10 רביע מוגרש
3.5	0	96.5	85	3	0	82	11 אולא לגרמיה
							12 רביע גדול הראשון בשאין עולה-זיורד ואתנחתא
0	25	75	4	0	1	3	13 רביע קטן
0	3.1	96.9	32	0	1	31	14 רביע גדול הראשון בשיש עולה-זיורד או אתנחתא
							15 רביע גדול השני בשיש עולה-זיורד או אתנחתא
0	0	100	9	0	0	9	16 שלשלת גדולה
0	0	100	14	0	0	14	17 רביע גדול בשיש', א, א, ורה"ג בראש הפסוק או ליד
0	0	100	46	0	0	46	18 מהפך לגרמיה
0	0	100	65	0	0	65	סך הכול
42.4	0.5	57	2622	1113	14	1495	

2.1.2 בטעמי כ"א ספרים ראינו: ²⁶ היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק הוא 91.3% : 0.4% : 8.4%. ובספרי אמ"ת היחס הוא 57% : 0.5% : 42.4%. מה טעם ההפרש הגדול הזה שבין נתוני הטעמים המפסיקים שבכ"א ספרים לבין נתוני ספרי אמ"ת?

26. עיין לעיל, לוח א, סעיף 1.1.

וכי אין חוקי הלשון שווים בכל כ"ד ספרים? אלא בכ"א ספרים לא מנינו תיבות הקיסר העיקרי שבתוך הפסוק, הלוא היא אתנחתא, בזמן שנתוני ספרי אמ"ת כוללים תיבות עולה-זיורד ואתנחתא גדולה, שהם הקיסרים העיקריים שבתוך פסוקי אמ"ת. אם לא נגהה איפה ואיפה בשתי הקבוצות של ספרי המקרא, יתקבלו נתונים אחרים.

2.1.3 אלו נתוני הקשר/מידה הבינונית/הפסק בטעמי המקרא המפסיקים למעט סילוק ולמעט טעם מפסיק העיקרי שבתוך הפסוק, כלומר, למעט כל המפסיקים הקיסרים – והם עולה-זיורד, אתנחתא גדולה ורביע גדול (יחיד או אחרון) בשאין עולה-זיורד ואתנחתא בספרי אמ"ת, ואתנחתא וזקף קטן גדול בכ"א ספרים – ולמעט המפסיקים דמויי הקיסרים, והם שלשלת, טיפחא גדולה וזקף גדול גדול:

לוח ד

הקשר / מידה הבינונית / הפסק שבטעמים המפסיקים, למעט מפסיקים קיסרים ודמויי קיסרים

באחוזים			במספרים				
הפסק	מידה הבינונית	הקשר	סך הכול	הפסק	מידה הבינונית	הקשר	
8.1	0.4	91.6	19626	1582	76	17968	בכ"א ספרים
7.9	0.8	91.3	1609	127	13	1469	בספרי אמ"ת
8.0	0.4	91.5	21236	1709	89	19438	סך הכול

2.2 עולה-זיורד

ככתוב בלוח ג שלמעלה, סעיף 2.1.1, היחס הקשר/הפסק בעולה-זיורד הוא: 27,102:2 או 1.9%:98.1%. אלו סימני קיסרות של עולה-זיורד:

2.2.1 קמץ של הפסק בהברת מלעיל סגורה

אֲתָהּ (תה' נו, ט; משלי כד, כד; איוב ח, ו)   דְרָשְׁתִּי (תה' עז, ג)
 לֵילָה (איוב לד, כ)   יִדְעֵתִי (משלי כג, לה)
 פְּלִילָה (תה' עז, ז)   וְיִצְוֶרְתִּי (תה' כה, ז)
 בְּטַחְתִּי (תה' קמג, ח)

27. בכלל 104 טעמי עולה-זיורד מניתי כמה תמורות עולה-זיורד, שלא ראום חוקרי המקרא תמורות, כגון פור של אֶל־מִטְּלָבִי לְדָבָר | רַע לְהַתְעוֹלֵל עֲלֹלוֹת | בְּרָשַׁע אֶת־אִישִׁים פְּעִל־אָנוּ (תה' קמא, ד). אל תקרא אֶל־מִטְּלָבִי לְדָבָר רַע לְהַתְעוֹלֵל עֲלֹלוֹת בְּרָשַׁע, אֶת־אִישִׁים פְּעִל־אָנוּ, אלא קרא אֶל־מִטְּלָבִי לְדָבָר רַע, לְהַתְעוֹלֵל עֲלֹלוֹת בְּרָשַׁע אֶת־אִישִׁים פְּעִל־אָנוּ.
 כן ראיתי עולה-זיורד בכינוי הגוף אֲנִי שבכתוב עֲבָדָה־אֲנִי תְּבִינִי וְאֲדַעַה עֲדַתְּךָ (תה' קיט, קכה), אף על פי שראו בו חכמי המקרא מירכא המשרת ועיון טעמי אמ"ת, עמ' 60. עיין: מפסיקים קיסרים, סעיף 7.

תשע מילי מעליל הקמוצות שבהברות סגורות הרי תשעה עדים נאמנים המכריזים מעלת הקיסרים.

2.2.2 מִמָּה

גַּם-חֲשֵׁהָ לֹא-יִחְשֶׁהָ לְמָהּ (תה' קלט, יב); לֹא-נִכְתָּד עֲצָמַי לְמָהּ אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בַסֶּתֶר (תה' קלט, טו) – עיין הערה 15.

2.2.3 סָלָה

יִשְׁמַע | אֵל | וַיַּעֲבֹם וַיִּשָּׁב קֶדֶם סָלָה (תה' נה, כ). אבן-שושן הביא בקונקורדנציה לתנ"ך 74 מראי-מקומות לִסָּלָה. מהם ראיתי שבעים מוטעמים סילוק, שניים מוטעמים אתנחתא (חב' ג, ג, ט), אחד מוטעם אתנחתא גדולה (תה' נז, ד), וסָלָה המובא בזה, שטעמו עולה-זיורד. לא מצאתי סָלָה אלא מוטעם מפסיקים קיסרים.

2.2.4 תמורתו של עולה-זיורד במקבילות של כ"א ספרים

הרב ברויאר, בעמ' 212, ראה עולה-זיורד מלך ודימה אותו לסגולתא של כ"א ספרים. אבל בכל תשע מקבילות עולה-זיורד שבכ"א ספרי המקרא לא ראיתי כנגד עולה-זיורד אלא אתנחתא. אלו הן:

אֲשׁוּעַ (תהלים יח, ז)	אֶקְרָא (שמואל ב כב, ז)	
נִגְדוּ (יג)	נִגְדוּ (יג)	
תִּבֵּל (טז)	תִּבֵּל (טז)	
יִרְכּוּ (לא)	יִרְכּוּ (לא)	
יִשְׁעָה (לו)	יִשְׁעָה (לו)	
עָם (מד)	עָמִי (מד)	
מֵאֵיבֵי (מט)	מֵאֵיבֵי (מט)	
מִלְכּוּ (נא)	מִלְכּוּ (נא)	
הַגּוֹיִם (תה' קו, מז)	הַגּוֹיִם (דה"א טז, לה)	

2.2.5 אלו שתי מילי עולה-זיורד שנתקדו ניקוד הקשר: מְפִיקִים מִזֶּן אֵל זֶן (תה' קמד, יג), לְעֹלֹקָה | שְׁתֵּי בְנוֹתֵי הַב | תֵּב (משלי ל, טו).

על זֶן נוכל לומר בדוחק, שאינו שם עברי מקורי.²⁸ דבר אחר: שמא נון יש לה חלק בניקוד פתח. השווה זְקַנְתִּי (בר' יח, יג), הַסְּכָנָתָה (תה' קלט, ג), יִחְיֶתָן (חב' ב, יז), (אֵל-)תִּלְוֶן (שוי' יט, כ).

28. לפי מילון המקרא של קהלר-באומגרטנר³ (1967) ולפי "אוצר לשון המקרא" שערך ש"א ליונטשטם ז"ל בהשתתפות י' בלאו יבדלח"א (תשכ"ח), השם שאול מלשון פרסית הקדומה zana.

בִּתְּבַתְּ הַתְּמִיּהָה גְדוּלָה יוֹתֵר, שׁוֹז מְלֵה עֵבְרִית מְלִידָה וּמִבְטָן וּמֵהִירִיוֹן. וְהַלּוֹא מִצְאָנוּ קִמְץ בְּצִיּוּי לִיחִיד בְּתַבְנִית הַב גַּם בַּמְּפָסִיקִים הַפְּחוּתִים: וְדָע (קֹהֶלֶת י"א, ט), וְיֵשׁ (דב' ב, לא), קָח (ש"א כא, י).

פֶּשֶׁר דָּבָר בְּאוֹלָא לְגֵרְמִיָּה שֶׁל לְעֻלְקָה, שְׁבֵא תַמּוּרָה לְעוֹלָה־זִיּוֹרֵד. מֵר יוֹסֵף עוֹפֵר הִסֵּב אֶת לְבִי לְדַרְבִּיּוֹ שֶׁל רַבְנּוֹ תַם שְׁהוּבָאוּ בְּתוֹסְפוֹת לְעִירוּבִין יֵט ע"א, ד"ה "וְהָאִיכָא תַפְתָּה": "וּר"ת מִפְרֵשׁ דְּעֻלְקָה שֶׁם חֲכַם כְּמוֹ לְאִיתִיאל". אִם עֻלְקָה שֶׁם פְּרָטִי הַמְשֻׁמָּשׁ כּוֹתֵרֵת, בְּדוּמָה לְלִשׁוֹנוֹת לְדוֹד | לְשִׁלְמָה | (תה' עב, א), הִרִי הוֹרִיד אוֹלָא לְגֵרְמִיָּה שֶׁל לְעֻלְקָה לְעוֹלָה־זִיּוֹרֵד שֶׁל הַב מְקִסְרוֹתוֹ, וְאִין הַב צָרִיךְ נִיְקוּד הַפֶּסֶק.

2.3 אתנחתא גדולה

אתנחתא גדולה היא אתנחתא בשאין עולה־זיורד. היחס הקשר/מידה הבינונית/הפסק בה הוא 20:1:856, או 2.3%:0.1%:97.6%. ובאתנחתא קטנה, הולא היא אתנחתא בשיש עולה־זיורד, היחס הוא 41:5:30, או 53.9%:6.6%:39.5%. אלו סימני קיסרות מצויים באתנחתא גדולה, לא תמצאם באתנחתא קטנה:

2.3.1 קמץ של הפסק בהברת מלעיל סגורה

מצאתי באתנחתא גדולה שבעה פתחים של הקשר בהברת מלעיל סגורה כנגד 38 קמצים, היינו 15.6%:84.4%. הרי מקצת הקמצים: אָתָה (תשע פעמים, כגון תה' ה, ה), אָרְצָה (איוב לד, יג), לִילָה (שבע פעמים, כגון תה' מב, ד), לְמַעַלָּה (תה' עד, ה), תִּיִיכִי (תה' קג, ד), אָהֲבֵתִי (תה' קיט, קנט), סָרְתִי (תה' קיט, קב), נִבְהֵלְתִי (איוב כא, ו), יִשְׂרָתִי (תה' קיט, קכח), הִתְהַלַּכְתִּי (תה' לה, יד), הוֹחֵלְתִי (תה' לח, טז), רָבּוּ (תה' כה, יט), אֶכְלָתִנִּי (תה' סט, י), עֲשֵׂתִנִּי (איוב לג, ד).

מוחלפת השיטה באתנחתא קטנה. לא מצאתי אפילו תיבה אחת המוטעמת אתנחתא קטנה ובה קמץ של הפסק בהברת מלעיל סגורה, כדרך שראינו באתנחתא גדולה, אלא פתח בלבד, כגון: אֲנַחְנוּ (תה' ק, ג), אָתָה (תה' ב, ז); מִי, יח; עֵי, ו), וְנִבְנֵבְתִי (משלי ל, ט), הִלַּכְתִּי (תה' כו, א), יִדְעָתִי (תה' לה, טו), נִחַשְׁתָּ (תה' ט, ז).

2.3.2 לְהִרְע

אמר שלמה המלך: מְחַשֵּׁב לְהִרְע לֹו בְּעַל־מְזֻמּוֹת יִקְרָאוּ (מש' כד, ח). לא מצאתי ניקוד לְהִרְע אלא במפסיקים קיסרים: בסילוק (תה' לז, ח), באתנחתא (של כ"א ספרים, יר' לא, כז) ובאתנחתא גדולה שהובאה ראשונה.

2.3.3 תבנית י בעתיד הפועל

זימר דויד: כִּי הוּא אֲמַרְךָ וַיְהִי הוּא אֲצִנָּה וַיַּעֲמֵד (תה' לג, טז); עיין למעלה, סעיף 1.3.2.

2.4.3 מילי ההפסק שבהברת מלעיל פתוחה – זָלַע, גָּבַר, כִּפְלָב (פעמיים), שָׁחַת, יְרוּשָׁלַם (ארבע פעמים) – ללמד יצאו, שגדול כוח ההפסק של רביע גדול (יחיד או אחרון) בשאין עולה-זיורד ואתנחתא. מילי ההפסק שבהברת מלעיל סגורה – אָהָבְתִי, נִחְתִּי, דָּמּוּ – מעידות, שרביע גדול הזה קיסר גמור הוא, שלא תמצא קמץ של הפסק בהברת מלעיל סגורה אלא במפסיקים קיסרים.

ועוד לימדונו פסוקי רביע גדול הקיסר: פסוק המחוטר עולה-זיורד ואתנחתא ובו שני רביעים גדולים, רביע גדול השני היהו מפסיק עיקרי. סימניך: שִׁפְלוּ דָמָם | כַּמִּים סִבִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִין קוֹבֵר (תה' עט, ג); וְאֶשְׂא-כַפִּי אֶל-מִצּוֹתֶיהָ אֲשֶׁר אָהָבְתִי וְאֶשְׁיחָה בְּחֻקֶּיהָ (תה' קיט, מח).

בְּרִיךְ ה' | מִצִּיּוֹן שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ-יָהּ (תה' קלה, כא) – בפסוק זה איזה רביע גדול מחברו, ראשון או אחרון? אם רביע גדול הראשון גדול המפסיקים, הרי שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם ישראל הם. אם רביע גדול האחרון גדול המפסיקים, אין שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם אלא הקב"ה. רואה אני את הפירוש השני: בין לדקדוקו של מקרא, שאם שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם ישראל הם, היה לו לומר הַלְלוּ-יָהּ, והיה לו לנקד יְרוּשָׁלַם, למד פתוחה פתח של הקשר, שאזי ירושלם בראשו של דיבור; בין לשיטת הטעמים, שבשאיין עולה-זיורד ואתנחתא גדול רביע גדול האחרון מן הראשון. תרגום יונתן: "דאשרי שכנתיה בירושלם הללויה"; מצודת דוד: "המשפיע אור שכינתו מציון השוכן בירושלים".

2.5 רביע גדול בפסוקים שיש בהם עולה-זיורד או אתנחתא, ורביע הגדול בתוכו של דיבור או בסופו

טעם זה מחזיק ארבע קבוצות מלים. ראיתי להביאן כאחת, שאין הן נבדלות זו מזו בסוגיית הקשר/ הפסק בעיקרו של דבר. אלו הקבוצות:

(א) רביע גדול שבין ראשו של פסוק לבין אתנחתא, היינו, בשאין עולה-זיורד;

(ב) רביע גדול הקודם לעולה-זיורד;

(ג) רביע גדול שלאחר עולה-זיורד בשאין אתנחתא;

(ד) רביע גדול שבין עולה-זיורד לבין אתנחתא.

2.5.1 הרי כל תיבות רביע גדול הזה ששתי פנים להן, הקשר והפסק. לאחר כל מראה-מקום אות סגורה בסוגריים, המראה בת איזו קבוצה התיבה. בצורות ההקשר נחל:

אֶלְף תה' זא, ז (א)	הֶבֶר תה' מ, ה (א); נב, ט (ב);
אָרֶךְ תה' ב, ב (א); כב, ל (א); מז, י (ג)	קבו, ה (ב)
מִשְׁן תה' עא, ו (א)	דָּרַךְ תה' ב, יב (א)
פִּית תה' קכו, א (ב)	מִחֻלַּד תה' יז, יד (ב)

בְּצִמּוֹתַי תֵּה' מֵב, יֵא (א)	חָרַב אִיּוֹב יֵט, כֵּט (א)
רָגְלֵי תֵה' מ, ג (ג); אִיּוֹב יֵג, כֵּז (ב)	פָּסַל תֵה' צֵז, ז (א)
וְרַעֲי תֵה' לֵח, יֵב (א)	פָּשַׁע תֵה' לֵב, א (ג)
אֲזַנְךָ מִשְׁלֵי כֵב, יֵז (א)	קָבַר תֵה' פֵח, ו (ד)
חֲמַתְךָ תֵה' עֵט, ו (ב)	קָשַׁת תֵה' יֵא, ב (א)
עַלְלִיךָ תֵה' קִלּוֹ, ט (ג) ³⁴	שָׁחַת תֵה' נֵה, כֵד (א)
יָדַעְתִי תֵה' כ, ז (ב)	מִשְׁמֶן תֵה' נֵה, כֵב (ג)
יָדַעַת תֵה' סֵט, כ (א)	בִּיתָה תֵה' סֵח, ז (א)
מֵאֲסַת אִיּוֹב לֵד, לֵג (א)	לִיָּלָה תֵה' יֵז, ג (א); נֵה, יֵא (א);
שָׁמְעֵנוּ תֵה' מֵד, ב (א)	מִשְׁלֵי לֵא, טֵז (א); אִיּוֹב לֵג, טֵז (א)
אֲתַהַלֵךְ תֵה' מֵג, ב (ג)	מִים תֵה' יֵח, טֵז (ב); אִיּוֹב יֵד, יֵט (א);
תֵאמְרוּ אִיּוֹב כֵא, כֵח (א)	כֵד, יֵח (א)
רָכַב תֵה' מֵה, ה (א)	אֲלֵהִי תֵה' ג, ח (א)
שָׁבַת תֵה' כִכֵז, ב (א)	יָמֵי תֵה' לֵט, ו (א)
וְאוֹרְךָ תֵה' לֵב, ח (א)	סְבִיבוֹתַי תֵה' כֵז, ו (א)
	עָלִי תֵה' גֵד, ה (א); פֹז, יֵד (ד) ³³

2.5.2 ואלו צורות ההפסק שברביע גדול בפסוקים שיש בהם עולה-וירוד או אתנתא, ורביע הגדול בתוכו של דיבור או בסופו:

יָרַ אִיּוֹב כֵח, ד (א) ³⁵	צָר אִיּוֹב לו, טֵז (א)
עָם תֵה' סֵב, ט (א); עֵב, ד (א)	רָב תֵה' מ, י (א)

33. אֱלֹהִים | זָדִים קָמוּ-עָלַי וְעַדְתָּ עֲרִיצִים בְּקִשׁוֹ נִפְשִׁי – מהפך לגרמיה של אֱלֹהִים ראיתי תמורת עולה-וירוד. אל תקרא אֱלֹהִים זָדִים קָמוּ-עָלַי, אלא אֱלֹהִים, זָדִים קָמוּ-עָלַי. – מסכת סופרים ד, ט: "אלהים זדים קמו עלי. קודש. אלא שהקורא צריך שיהא מפסיק בקריאתו: אלהים. זדים קמו עלי." עיין מפסיקים קיסרים, סעיף 2.3.

34. אֲשָׁרִי | שִׂיֵאֲחֹז וְנִפְץ אֲתֵ-עַלְלִיךָ אֶל-הַסֵּלַע – מהפך לגרמיה של אֲשָׁרִי ראיתי תמורתו של מפסיק קיסר. אל תקרא אֲשָׁרִי שִׂיֵאֲחֹז וְנִפְץ אֲתֵ-עַלְלִיךָ, אֶל-הַסֵּלַע, אלא: אֲשָׁרִי, שִׂיֵאֲחֹז וְנִפְץ אֲתֵ-עַלְלִיךָ אֶל-הַסֵּלַע. ממשאל אֲשָׁרִי | ועד סוף הפסוק משפט נושא. לפיכך אין ההפסקה הגדולה בעלְלִיךָ, אלא באֲשָׁרִי. עיין מפסיקים קיסרים, סעיף 2.1.

35. פָּרַךְ נִחַל | מַעַם-יָרַ. הביא מילון גזניוס-בול בערך גור I, שעניינו מגורים. ושם נאמר unklar, כלומר, אינו מחוּר. גם אבן-שושן הביאו בקונקורדנציות בשורש גור¹ (במספר 31 – בלא כל הסתייגות). כיצא בזה נהגו כל שאר המילונות והקונקורדנציות שהשיגו עיניי לראות. אלא דומה, אין שורש יָרַ הזה אלא גר"ר, ומשקלו פֶּע/פָּע: עיין "בן-דוד, "גרר – נגר", לשוננו (בדפוס).

וְכָעַס תה' קיב, י (א)	רָע תה' כג, ד (א); סד, ו (א);
מָלַךְ תה' צו, י (א)	כת, י (א)
גִּשְׁפָּר תה' קכד, ז (ג)	שָׁק תה' לה, יג (א)
נֶאֱסָפוּ תה' מז, י (ב)	(ו) אָרַץ תה' מר, ד (ב); קמו, ו (א)
יָלְדוּ תה' צ, ב (א)	בְּכִי תה' ל, ו (ג)
וְאֲדַבְּרָה תה' ג, ז (א)	שָׁבִי תה' סח, יט (א)
יֵאָכֵל תה' איוב ה, ה (א)	בְּאֶפֶס תה' ז, ז (א)
יִדְעָךָ תה' איוב כא, יז (א)	דְּרָכָךָ תה' עז, כ (א); פו, יא (א)
יֵאָמֵר תה' פז, ה (א)	בִּישׁוּעָתְךָ תה' כ, ו (א)
יֵאָבְדוּ תה' לו, כ (א)	מִלְאֲכֶתֶךָ מִשְׁלֵי כד, כז (א)
יִנָּאֲקוּ תה' איוב כד, יב (א)	בְּנַחֲלֶתְךָ תה' עט, א (ד)
יִצְפְּנוּ תה' נו, ז (א)	עֲבֹדָה תה' יט, יד (א)
וַיִּשְׁפְּעוּ תה' כב, כז (א)	עֲמָה תה' כח, ט (א)
בְּדַבְּרֶךָ תה' נא, ו (ג)	(ב) צִדְקָתְךָ תה' ה, ט (ד); ³⁶ עא, טו (א)
	שָׁמָךְ תה' קלח, ב (א)

2.5.3 עינינו הרואות: (ו) קבוצה א – רביע גדול שבין ראשו של פסוק לבין אתנחתא, היינו, בשאין עולה-ויורד – מחזקת רוב המלים שבטעם הזה, לפי שרוב פסוקי אמת מחוסרים עולה-ויורד.

(2) רביע גדול בפסוקים שיש בהם עולה-ויורד או אתנחתא, ורביע הגדול בתוכו של דיבור או בסופו – טעם זה נוקט הקשר / הפסק לפי התבניות הדקדוקיות: (א) הברות מלעיל, סגורות וגם פתוחות, הוא מניח בצורות ההקשר (להוציא אָרַץ, שתי פעמים); (ב) רביע גדול הזה מרבה להפוך שווא של הקשר לתנועה שלמה, שכן היחס הקשר / הפסק במחלקה שווא / תנועה שלמה ברביע גדול הזה שיעורו 4: 21, 37 או 16%: 84%; (ג) בתבנית פתח / קמץ במלרע (למעט פֶּע / פֶּע) היחס הקשר / הפסק הוא 10: 4, 38 או 71.4%: 28.6%; (ד) בתבנית פֶּע / פֶּע אין בטעם הזה אלא צורות הפסק, שמות קמוצים.

36. ה' | נִחַזְנִי בְּצִדְקָתְךָ לְמַעַן שׁוֹרְרִי – מהפך לגרמיה של ה' ראיתי תמורתו של עולה-ויורד. השווה תה' פו, יד, והערה 33.

37. אֲזוּנָה, תַּמְתָּה, תֹּאמְרִי, וְאוֹרֶךְ – כנגד: בְּכִי, שָׁבִי, בְּאֶפֶס, דְּרָכָךָ (2x), בִּישׁוּעָתְךָ, מִלְאֲכֶתֶךָ, בְּנַחֲלֶתְךָ, עֲבֹדָה, עֲמָה, צִדְקָתְךָ (2x), שָׁמָךְ, נֶאֱסָפוּ, יָלְדוּ, וְאֲדַבְּרָה, יֵאָבְדוּ, יִנָּאֲקוּ, יִצְפְּנוּ, וַיִּשְׁפְּעוּ, בְּדַבְּרֶךָ.

38. אֱלֹהֵי, יָמִי, סִבִּיבוֹתַי, עָלַי (2x), בְּעֲצֻמוֹתַי, רַגְלֵי (2x), וְרַעֲי, רָכַב – כנגד: וְכָעַס, מָלַךְ, גִּשְׁפָּר, יְדָעָה.

2.6 אתנחתא קטנה

אתנחתא קטנה הלוא היא אתנחתא שקדמה עולה-ויורד. היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק בה שיעורו 41 : 5 : 30, או 53.9% : 6.6% : 39.5%. הרי נתוני אתנחתא קטנה בתבניות אחדות:

(1) בתבנית פתח / קמץ במלרע (למעט פֶע / פֶע) היחס הקשר / הפסק באתנחתא קטנה שיעורו 12 : 7, או 63.2% : 36.8% (להבדיל מן אתנחתא גדולה, שבה היחס הוא 0 : 176, או 0% : 100%). בהקשר – סִינְיָ (תה' סח, ט), אֶלְהֶיךָ (פד, יא; פו, ב), חַיִּי (כו, ד), יְרִיבִי (לה, א), מְצַוְוֵי (קכט, א), עֵינֶיךָ (סט, ד; קכג, א; קלא, א), עֲלֵי (לא, יד), מִרְדִּפֵי (קמב, ז), תַּחְנוּנֵי (קמג, א); ובהפסק – פְּדוּנָה (תה' כב, טו), שׁוֹרְרֵי (וה, ט), עֲמֵד (א, א), נִפְחָ (איוב כ, כו), אָנוּעַ (כו, ה), אֶשְׁכֵּב (ו, כא), יִדְעַ (משלי כד, יב).

(2) בתבנית פתח / קמץ בהברת מלעיל סגורה היחס הקשר / הפסק באתנחתא קטנה שיעורו 4 : 0, או 100% : 0% (להבדיל מן אתנחתא גדולה, שבה היחס הוא 7 : 38, או 15.6% : 84.4%). אָנְחוּ (תה' ק, ג), הִלַּכְתִּי (כו, א), יִדְעֵתִי (לה, טו), נִתְשַׁתָּ (ט, ז).

(3) בתבנית פתח / קמץ בהברת מלעיל פתוחה (סתם) היחס הקשר / הפסק באתנחתא קטנה הוא 10 : 1, או 90.9% : 9.1% (להבדיל מן אתנחתא גדולה, שבה היחס הוא 1 : 92, או 1.1% : 98.9%). בהקשר – וָאֵין (תה' סט, כא; איוב ג, ט), מִמְעַל (איוב ג, ד), נִחַל (משלי ל, יז), רָעַם (תה' פא, ח), יְרוּשָׁלַם (תה' קלו, ו), כְּנַפִּים (משלי כג, ה), מִים (תה' טו, יב; משלי ל, טז), הַשָּׁמַיִם (תה' קמח, א); ובהפסק – יְרוּשָׁלַם (תה' קכח, ה).

(4) בתבנית סגול / קמץ (למעט ארץ⁴⁰) היחס הקשר / הפסק באתנחתא קטנה הוא 7 : 0, או 100% : 0% (להבדיל מן אתנחתא גדולה, שבה היחס הוא 2 : 106, או 1.9% : 98.1%). דָּרַךְ (תה' נ, כג), הִתְקַדַּד (קל, ז), בִּפְסָף (סח, יד), לָחֵם (יד, ד; נג, ה), שָׁקַר (סט, ה; קכ, ב).⁴⁰

(5) אלו חמש מילי אתנחתא קטנה שבאו במידה הבינונית: אֶתָּה (תה' ב, ז; כה, ז; מ, יח; ע, ו), וּפְּוֹ-אוֹרֶשׁ וּגְנֵבְתִי⁴¹ (משלי ל, ט).

38 א | נָחִי בְצַדִּיקָה לְמַעַן שׁוֹרְרֵי – מהפך לגרמיה של ה' ראיתי תמורתו של עולה-ויורד, עיין מפסיקים קיסרים, סעיף 2.5.

39 כך בכתר. אבל בכ"י לנינגרד מְעַל (קמץ). ורואה אני את גרסת הכתר מגרסת כ"י לנינגרד.

40 עיין למעלה, הערה 21.

40 ה' הַזְּבִילָה גִּפְשִׁי מִשְׁפַּת-שָׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָהּ. רביע גדול של ה' ראיתי תמורתו של עולה-ויורד, עיין מפסיקים קיסרים, סעיף 4.2.

41 הביא רֹזֶל, עמ' 178, סעיף 7.3, ומנה בצורות ההקשר. כיוצא בזה כתב בהערה 2 שבעמ' 167 על וְאֶלְתִּי שִׁבְחוּב אֶלְ בִּפְסָף תַּשְׁבְּרֵנִי וְאֶלְתִּי (דב' ב, כח): there is no pause at w'kly. ולא היא. אילו ביקש אגור ואילו ביקש משה רבנו לומר לשון הקשר, חזקה עליהם שהיו הוגים מלרע – וּגְנֵבְתִי וְאֶלְתִּי – כדרך שאמר לו היונדב לאמנון: לְמַעַן אֶשָּׁר אֶרְאֶה וְאֶלְתִּי מִיָּדָה (ש"ב יג, ה).

2.7 פור של אמ"ת

פור של אמ"ת הביא בר⁴² ויבלח"א הרב ברויאר, בשלישים. אף על פי כן פור מחזיק במקום גבוה, במקום השישי, בכלל 17 מפסיקי אמ"ת שבלוח ג, קודם לצינור ולדחי. דבר זה אומר דרשני, שכן תחבירית פור נופל מצינור ומדחי בכוח הפסק שלו. הדבר ניכר בכל פסוק ופסוק שיש בו פור ומשמאלו צינור או דחי, כגון: **כִּי קָלוּ בְּגָזוֹן תִּיָּי (תה' לא, יא):** **עַל-זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל-חֹסֵד | אֵלֶיךָ (לב, ו):** **כִּי לֹא יִבְיִנוּ אֶל-פְּעֻלַּת ה' (כת, ה):** **כִּי שָׁם | שְׁאֲלוּנוּ שׁוֹבֵינֵנוּ דְבַר-יְשִׁיר (קלו, ג).**

אם נופל כוח ההפסק של פור משל צינור ומשל דחי, על שום מה פור קודם לשני טעמים הללו בלוח ג? שתיבת הפסק אחת משתי תיבות ההפסק של פור של אמ"ת תבניתה מלרע וקמץ קטן / מלעיל וחולם: **טָלוּ לְרַכֵּב בְּעַרְבוֹת (תה' סח, ה),** והרי זו התבנית דלת צורות ההקשר ומרובת צורות ההפסק שב-33 התבניות העיקריות של הקשר / הפסק. בתבנית זו היחס הקשר / הפסק הוא 2:11⁴³, או 15.4%:84.6%, בזמן שממוצע הקשר / הפסק בטעמים המפסיקים של כ"ד ספרים שב-33 התבניות (למעט תיבות המוטעמות מפסיקים קיסרים ודמויי קיסרים) הוא 91.5%:8.0% (ועוד 0.4% במידה הבינונית).

הא למדת, יפה כוחה של סטטיסטיקה ברוב עם, והורע כוחה כשאין בידה אלא דוגמה אחת או שתיים זעיר שם זעיר שם.

אף על פי כן אין כבודו של פור לארוח לכת השלישים עם טעמי לגרמיה, כדרך שערכוהו בר ויבלח"א הרב ברויאר. דבר זה נמצינו למדים מתיבות פור שמימינן לגרמיה, שבפסוקים הרבה כוח ההפסק של תיבות לגרמיה נופל משל תיבות פור שמשמאלו, כגון: **שָׁמְעָה תְּפִלְתִּי | ה' וְשָׁעַתִּי | הָאֲזִינָה (תה' לט, יג):** **מִי עֲלֶה-שָׁמַיִם | וַיֵּרֵד מִי אֶסְפֵּרֹת | בְּחִפְזִי (משלי ל, ד):** **אֵל | אֱלֹהִים ה' (תה' נ, א).** זימר דויד: **יְהִי לְרִצּוֹן | אֲמַרְיִפִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ (תה' יט, טו).** איזה שלישי גדול מחברו? איך אדם צריך לקרוא? יְהִי לְרִצּוֹן אֲמַרְיִפִּי, וְהִגִּיוֹן לְבִי – לְפָנֶיךָ, או שמא יְהִי לְרִצּוֹן, אֲמַרְיִפִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי – לְפָנֶיךָ?

כתב על הפסוק הזה הרב ברויאר, סעיף י, 31: "משרת זה [של לְבִי – יב"ד] הממלא את תפקידו של דחי – דינו כדחי לכל דבר: השליש האחרון שבתחום שלטונו הוא פור – בתנאי שהשליש שולט על יותר משתי תיבות". רואה אני את הפור, אלא דא עקא. לא ידעתי אם הוא "שולט על יותר משתי תיבות". הדעת נותנת שזימר דויד יְהִי לְרִצּוֹן, אֲמַרְיִפִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי – לְפָנֶיךָ; משמע, גם הִגִּיוֹן לְבִי יהיה לרצון. אם אתה

42. י' בר, תורת אמת, רעדעלהיים תרי"ג, עמ' 3; הנ"ל, סדר עבודת ישראל, שוקן תרצ"ז, "ספר תהלים" (נספח), עמ' 4.

43. בעבודתי "צורות הקשר" כתבתי 10:2, לפי שנעלם ממני הַרְמוּ (במ' יז, י).

קורא יהיו לרצון אמרייפי, והגיון לבי – לפניה, נמצית עוקר הגיון לבי מתחום הנשוא, ונמצא הגיון לבי תלוש וערירי כאבר המדולדל.
 מה נזקק הרב ברויאר ללשון "שליש טפל" בכ"א ספרים,⁴⁴ אף בספרי אמ"ת כן, עמ' 262. אלא כיוון שאתה נוקט שיטה זו, נמצית פורץ גדרה של כת השלישים, לית דין ולית דיין ולית שלישי, וכל שלישי ושליש הרשות בידו ללכת איש לאוהלו לפי כוח תחבירו כראות עיני קוראו.

2.8 צינור, רביע מוגרש ורביע קטן

כסדר הזה הובאו שלושה טעמים האלו בלוח ג: צינור (מספרו ז), רביע מוגרש (9), רביע קטן (12). ויקס⁴⁵ הביא אותם בסדר הפוך: רביע קטן (4β), רביע מוגרש (5), צינור (6). הרב ברויאר (עמ' 211) הקדים צינור לרביע קטן. רביע מוגרש הרי משמאל לאתנחתא מושבו, בזמן שצינור ורביע קטן מימינה של אתנחתא. היטיב הרב ברויאר אשר ייחד את הטעמים רביע מוגרש, שלשלת גדולה ומהפך לגרמיה כת לעצמה, וקראה "מפסיקים נוספים – בתחום שלשמאל אתנחתא".

רביע מוגרש קרוב מאוד לאתנחתא משמאלה הוא ותחום שלטונו מזער, כלומר, רביע מוגרש בראשו של החלק השני של פסוקי אמ"ת כשאינו עולה-זיורד, וכשיש עולה-זיורד בפסוק הרי רביע מוגרש בראש השליש השלישי של הפסוק. כיוון שרביע מוגרש קרוב לאתנחתא, משרתיו מועטים הם, וגם צורות ההפסק בו מועטות הן. היחס הקשר/הפסק ברביע מוגרש על פי לוח ג שיעורו 22:509, או 4.1%:95.1%, ועוד ארבע תיבות במידה הבינונית, והן 0.7%.

רביע קטן שמו נאה לו, שאמנם תחום שלטונו קטן הוא. הוא דחוק בין עולה-זיורד שמשמאלו לבין ראשו של פסוק או לבין מפסיק גדול ממנו, רביע גדול או צינור, מימינו. לפיכך אף אתה אל תתמה, שתש כוחו של רביע קטן לעשות אפילו צורת הפסק אחת, ולא עשה אלא 31 צורות הקשר וצורה אחת במידה הבינונית, הלוא היא פן אשבע | וכתשתי ואמרת מי ה' (משלי ל, ט).

ויש שרביע קטן שלישי מימינו הכפוף לו, והוא אזלא לגרמיה או מהפך לגרמיה, כגון: שיתת ה' | מורה להם (תה' ט, כא); מי זה | מעלים עצה גלי דעת (איוב מב, ג); וברוך | שם כבודו לעולם (תה' עב, יט); ויהי | נעם אדני אלהינו עלינו (תה' צ, יז). הרי פסוקים אחדים המראים מותר כוח ההפסק של צינור משל רביע קטן: ונאני | בתקדך בטחתי יגל לבי בישועתך (תה' יג, ו); פספו | לא-נתן בנשף ושחד על-גלי לא לקח (טו, ה); פמים נשפכת ונתפרדו פל-עצמותי (כב, טו); פי | יומם ולילה תקבד עלי

44. עיין למעלה, סעיף 1.7.3, ד"ה "לכאורה".

45. טעמי אמ"ת, עמ' 12.

יָדָהּ (לב, ד); כָּל עֲצָמוֹתַי | תִּאֲמַרְנָהּ ה' מִי כְמוֹךָ (לה, י); שְׁמָעָה תְּפִלָּתִי | ה' וְשׁוֹעֲתִי | הַאֲזִינָה אֶל-דַּמְעוֹתַי אֶל-תְּהַרְשׁ (לט, יג); כִּי הִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת הִלָּא רַגְלִי מִדָּחִי (נו, יד). בפסוקים הללו צינור בסופו של דיבור (פעמים דיבור קצר, כגון תה' לב, ד), בזמן שרביע קטן בראשו של דיבור או בתוכו.

2.9 דחי

בר הביא דחי בכת הרביעית, בשלישים, ושלשלת גדולה הביא בכת השלישית, במשנים. לפי היחס שבין צורות ההקשר לבין צורות ההפסק נראה להחליף את השיטה; שכן היחס הקשר / הפסק בדחי הוא 28 : 555, או 95% : 4.8%, ועוד תיבה אחת במידה הבינונית, ושיעורה 0.2% : לַפְּנֵי-שָׂבֵר יִגְבַּהּ לְב־אִישׁ (משלי יח, יב). ובשלשלת גדולה היחס הקשר / הפסק הלוא הוא 14 : 0, או 100% : 0%. ואמנם הביא הרב ברויאר דחי במשנים, ושלשלת גדולה הביא בכת המפסיקים שמשמאל לאתנחתא. אצלנו הובא דחי במספר 8, ושלשלת גדולה מספרה 15. ולפי שדחי מימין לאתנחתא ושלשלת גדולה משמאלה, לפיכך נמנעה המלחמה ביניהם על הבכורה, שאתנחתא חוצצת ביניהם כחומה, משל היו דחי ושלשלת גדולה בשני פסוקים נפרדים מעיקרא, כגון בְּגִאוֹתַי רָשָׁע יְדַלְקֵנִי יִתְפָּשׂוּ | בְּמִזְמוֹתַי זֶן חֲשָׁבוּ (תה' י, ב).

2.10 אזלא לגרמיה ומהפך לגרמיה

יש חכמי הטעמים שהביאו אזלא לגרמיה ומהפך לגרמיה כאחת בתחתית רשימת מפסיקי אמ"ת. בר הביא בשלישי אמ"ת "לגרמה" סתם, ולא הפריש בין שני הסוגים של לגרמיה. ויקס הביא אזלא לגרמיה במספר α10, ומהפך לגרמיה במספר β10. אם כן, מפני מה אזלא לגרמיה עשירי במפסיקי אמ"ת שבלוח ג, לפני רביע קטן, לפני שלשלת גדולה ולפני ארבעה סוגי רביע גדול, בזמן שמהפך לגרמיה אחרון ברשימה הוא, ומספרו 17?

התשובה מצויה בדבריהם של חכמי הטעמים. שהרי כתבו מפורש: אזלא לגרמיה פעמים הרבה משרת מימינו,⁴⁶ ואם אין משרת מימינו, מכל מקום תיבתו ארוכה ומורכבת⁴⁷ יותר משל מהפך לגרמיה, בזמן שמהפך לגרמיה אין משרת מימינו כלל, כלומר, אין מהפך לגרמיה שליט אלא בתיבתו, ותיבתו קצרה ומורכבת⁴⁸ פחות משל אזלא לגרמיה. לפיכך אין תמה, שהיחס שבין צורות ההקשר לבין צורות ההפסק באזלא לגרמיה שיעורו 82 : 3, או 96.5% : 3.5%, ובמהפך לגרמיה היחס הוא 65 : 0, או

46. טעמי אמ"ת, עמ' 92.

47. יתר דיוק תמצא אצל הרב ברויאר, עמ' 318-319.

48. ראה שם.

100%:0.0%⁴⁹ אלו צורות ההפסק שהוטעמו אזלא לגרמיה: בְּאִמְתָּךְ | (תה' כה, ה), רְעִשָׁה | (סח, ט), ובשם לְרַעֲיָךְ | (משלי ג, כח) אין ההפסק חבור לניקוד אלא לכתוב המלא יוד.

נמצא מהפך לגרמיה רק הוא לבדו פחות המפסיקים שבאמ"ת.

2.11 רביע גדול הראשון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא

טעם זה מספרו 11 בלוח ג, והיחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק בו 3:1:0, או 75%:25%:0%. אלה הכתובים: מוֹשִׁיבֵי | עֲקֶרֶת הַפִּיט אֶם-הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ-יָהּ (תה' קיג, ט); שָׁפְכוּ דָמָם | פְּמִים סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִין קוּבְר (עט, ג); וְאֶשָׂא-כַפִּי אֶל-מְצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֶשְׂיחָה בְּחִקֶיךָ (קיט, מח). ובמידה הבינונית – אַתָּה | נוֹרָא אַתָּה וּמִי-יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ מֵאֵז אַפְּךָ (עו, ח).

לא הבאתי בזה אלא ארבעה טעמי רביע גדול הראשון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא, המצויים על גבי תיבות ששתי פנים להן, הקשר והפסק. ויש תיבות רביע גדול הראשון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא שאין להן שתי פנים, הקשר והפסק, והנה תחבירית הפסקון קטן משל רביע גדול האחרון, כגון: צִיָּה גַם-יָחֵם יִגְזְלוּ מִימֵי-שֶׁלֶג שְׂאֹל חֲטָאוּ (איוב כד, יט); יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא-יִכְפֹּה וְיָרֵחַ בְּלֵילָהּ (תה' קכא, ו);⁵⁰ בָּרוּךְ הוּא | מִצִּיּוֹן שֶׁכֶן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ-יָהּ (קלה, כא).⁵¹

נמצא, אין רביע גדול הראשון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא דומה לרביע גדול האחרון. רביע גדול הראשון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק בו, כאמור, הוא 3:1:0, או 75%:25%:0%. אבל רביע גדול האחרון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא היחס הקשר / מידה הבינונית / הפסק בו הוא 1:0:6, או 14.3%:0.0%:85.7%⁵²

צא ולמד. רביע גדול הראשון לא עשה הפסק בתבנית פתח / קמץ במלרע, למעט פַּע / פַּע (כפִּי), שהיחס הקשר / הפסק בה בטעמים המפסיקים (למעט קיסרים ודמויי קיסרים) הוא 3604:168, או 95.5%:4.5%, בזמן שרביע גדול האחרון עשה הפסק בתבנית פתח / קמץ בהברת מלעיל סגורה (אֶהְבֵּתִי), שהיחס הקשר / הפסק בה 1256:0, או 100%:0% – זה השער להפסק רק מפסיקים קיסרים יבואו בו. ולא עוד אלא שהתחביר ותורת הצורות עולים בקנה אחד.

49. והפרש אחר שבין שני מיני לגרמיה: משמאל לאתנחתא, כלומר, בין רביע מוגרש לבין סילוק, לא יבוא אזלא לגרמיה אלא מהפך לגרמיה; עיין טעמי אמ"ת, עמ' 92.

50. עיין למעלה, סעיף 2.4.3, ד"ה 'ויעוד לימדונר'.

51. עיין למעלה, סעיף 2.4.3, ד"ה 'בָּרוּךְ'.

52. עיין למעלה, סעיפים 2.4.1–2.4.2.

2.12 רביע גדול הראשון בשיש עולה-ויורד או אתנחתא

הערה: כללתי בפרק הזה רביע גדול הראשון שבפסוקים המחזיקים שלושה טעמי רביע גדול והמחוסרים עולה-ויורד ואתנחתא. כל כך למה? שראיתי רביע גדול השלישי טעם מפסיק קיסרי, לפי שכוח הפסק שלו כוח קיסרים.

בטעם הזה מצאתי רק שתי מלים היכולות ללבוש הקשר והפסק. אלו הן: אִם-שִׁכַּבְתִּי וְאִמְרָתִי⁵³ מִתְּנִי אָקוּם וּמִדֶּ-עָרַב (איוב ז, ד); אֲלֶה עֲשִׂיתָ | וְהִחַרְשֵׁתִי דְמִיתָ הַיּוֹת-אֲהִיָּה כְמוֹהָ (תה' ג, כא). תיבות רביע גדול הראשון בשיש עו"י או אתנחתא הרי תחברית מעמדן מעמד הפסק. ניקודי ההקשר שִׁכַּבְתִּי, וְהִחַרְשֵׁתִי, אין למדין מהם כלום, שאין פתח בהברת מלעיל סגורה הופך קמץ אלא במפסיקים הקיסרים.

יכול, שִׁכַּבְתִּי שקונן איוב, וְהִחַרְשֵׁתִי שזימר אסף המשורר, אין שני פעלים הללו ראויים לייחד פרק שלם בטעמי המקרא – הרי מצינו 26 כתובים ובהם שני רביעים גדולים בפסוקים בעלי עו"י או אתנחתא, ואין תיבות רביע גדול הראשון יכולות להשתמע להקשר / הפסק; אבל פשוטו של מקרא ללמד יצא, שגדול כוח ההפסק של רביע גדול הראשון מן השני. כעת נביא אותם 26 כתובים ובהם שני רביעים גדולים בפסוקים שיש בהם עולה-ויורד או אתנחתא, ואין תיבות רביע גדול הראשון בנות הקשר / הפסק.

תַּפְלֶה לְדוֹד שְׁמֵעָה ה' | צֶדֶק הַקְּשִׁיבָה רַבְתִּי תַּחֲזִינָה תַּפְלִיתִי (תה' יז, א).
 מַגְדֵּל יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ וְעֵשָׂה חֶסֶד | לְמִשִּׁחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עֲדֵ-עוֹלָם (יה, נא).⁵⁴
 ...נִגְרַחְתִּי מִגְדֵּל עֵינַיָּה אֲכֹן שְׁמַעַת קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּשׁוֹעֵי אֲלִיָּה (לא, כג).
 חֲטָאתִי אוֹדִיעָךְ וְצוּרִי לֹא-כִסִּיתִי אִמְרָתִי אוֹדָה עָלַי פִּשְׁעֵי לִּי (לב, ה).
 וְאִם-בָּא לְרֵאוֹת | שְׁוֹא יִדְבַּר לְבֹי יִקְבְּץ-אֶנּוֹן לוֹ (מא, ז).⁵⁵
 נִדְרָ פִלְגִּיו יִשְׁמְחוּ עִיר-אֱלֹהִים (מו, ה).

53. ברגשטרסר, ב, §4ca, ראה את זמנו של הפועל הזה עבר מהופך!

54. בשמואל ב כב, נא מגדול יְשׁוּעוֹת מְלִכּוֹ וְעֵשָׂה חֶסֶד לְמִשִּׁחוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עֲדֵ-עוֹלָם – כלומר, טעם המפסיק של וּלְזָרְעוֹ גדול משל לְמִשִּׁחוֹ.

55. תרגום יונתן "שקרא ימליל ברעיוניה", משל הקדים דויד בית ללבו, וזימר "שוא ידבר בלבו". כלומר משך לבו ימינה וקירבו לנשוא ידבר. לשון אחר, ההפסק הגדול שמימין לאתנחתא כביכול ברביע גדול השני, בשם לבו.

רשי"י: "יקבוץ לבו מחשבות און לעצמו". כיוצא בזה מצודת דוד: "ובלבו היה מקבץ דברי און ועמל". כלומר, משכו המפרשים לבו שמאלה וקירבוהו לנשוא יקבץ. לשון אחר, ההפסק הגדול שמימין לאתנחתא ברביע גדול הראשון, בפועל ידבר. דומה, כך הבין את הפסוק גם ראב"ע. רואה אני את דברי המפרשים מדברי המתרגם ארמית, שב-27 פסוקים רביע גדול הראשון כוח הפסק שלו גדול משל רביע גדול השני, ורק בשני פסוקים גבר רביע גדול השני על רביע גדול הראשון; עיין להלן. במה דברים אמורים? בפסוקים שיש בהם עולה-ויורד או אתנחתא.

כִּצְאֹן | לְשֹׂאֵל שְׂתוֹ מָוֶת יִרְעֶם וַיִּרְדּוּ בָם יִשְׂרָאֵל | לְבָקֵר וְצוּרִים לְבָלוֹת שֹׂאֵל מִזְבֵּל לָו
(מט, טו).

וְאַתָּה ה' אֱלֹהִים | צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַקִּיצָה לְפָקֵד כְּלֵי-הַגּוֹיִם (נט, ו).

גוֹרָא אֱלֹהִים מִמְּקַדְשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא גִתּוֹן | עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים (סח, לח).

הִיָּה לִי | לְצוּר מְעוֹן לְבוֹא תְמִיד צְוִיתָ לְהוֹשִׁיעַנִי (עא, ג).

לֹא נִבְחַד | מִפְּנֵיהֶם לְדוֹר אַחֲרוֹן מִסַּפְרִים תְּהַלְלוֹת ה' (עת, ד).

אֲזַדְבִּירָתָ בְּחַזוֹן לְתַסִּירֶיהָ וְתֹאמַר שְׁוִיתִי עֵזֶר עַל-גִּבּוֹר (פט, כ).

תְּפַלֵּה לְמַשְׁה אִישׁ-הָאֱלֹהִים אֲדַנִּי מְעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לְבוֹ בְּדָר וְדָר (צ, א).

אֲרַבְעִים שָׁנָה | אֶקְוֶה בְּדוֹר וְאֹמַר עִם תַּעֲזִי לְבָב הָעַם (צה, י).

הַיָּמִים כְּדוֹנָג בְּמִסּוּ מִלְפָּנֶיךָ ה' (צז, ה).

אֹמַר אֵלַי אֵל-תַּעֲלֵנִי בְּחַצֵּי יָמֶי (קב, כה).

לֹאמַר לָךְ אֲתוֹן אֶת-אֲרִיץ-כְּנָעַן (קה, יא).

כַּשְׂמֹן הַטּוֹב | עַל-הָרֹאשׁ יִרְדַּע עַל-תְּהַקֵּן וְזוֹן-אֲהַרְוֶן (קלג, ב).

טָמְנוּ גְאִים | פָּח לִי וְחִבְלִים פָּרְשׂוּ רִשְׁתָּ לִיד-מַעְגָּל (קמ, ו).

וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמֶה-דְּבָרִי לְבָהּ (משלי ד, ד).

רָצָה וַרְעֵ אֲבִיהָ אֶל-תַּעֲזֹב וּבֵית אֲחִיהָ אֶל-תַּבּוֹא בְּיוֹם אֲיֻדָּהּ (כז, י).

רֹמְמוּ מַעֲט | וְאִינְנוּ וְהִמְכּוּ כִּפְלֵ יִקְפְּצוּן (איוב כד, כד).

וַיֵּרָא אֵלַיהוּא כִּי אֵין מַעֲנָה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר אַפּוֹ (לב, ה).⁵⁶

אִם-יֵשׁ עֲלָיו | מִלְּאָה מְלִיץ אֶחָד מִבְּנֵי-אֶלְף (לג, כג).⁵⁷

וַיַּחֲנֵנוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעְהוּ מִרְדַּת שְׁחַת⁵⁸ מִצְּאֵתִי כִפֵּר (לג, כד).

יִשָּׁר | עַל-אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי וַיִּשָּׁר הָעֲוִיתִי⁵⁹ וְלֹא-שׁוּהָ לִי (לג, כז).

ב-26 פסוקים הללו בעלי עולה-ויורד או אתנחתא (או בעלי רביע גדול שלישי שהוא תמורתה של אתנחתא) שהבאנו, ובהם אין תיבת רביע גדול הראשון יכולה לצור צורת הפסק, הרי 24 תיבות רביע גדול הראשון כוח ההפסק שלהן גדול משל שני

56. רביע גדול האחרון (השלישי) כוח קיסרים כוחו, לפי שהפסוק מחוסר עולה-ויורד ואתנחתא.

57. אל תקרא אם-יש עלי מלאך מליץ, אֶחָד מִבְּנֵי-אֶלְף, אלא קרא לפי טעמי המקרא: אם-יש עלי מלאך, מִלְּאָה מְלִיץ אֶחָד מִבְּנֵי-אֶלְף; שרביע גדול הראשון בשיש אתנחתא גדול כוח הפסק שלו משל שני.

58. רביע גדול האחרון בשאין עולה-ויורד ואתנחתא מעלתו מעלת קיסרים. ואמנם דקדק אליהוא והגה לה הגיית הפסק לתיבת רביע גדול האחרון שנאיוב לג, כד: שְׁחַת – קמץ בהברת מלעיל פתוחה. כתב הרב ברויאר, י, 16, על הפסוק הזה ועל איוב לב, ה; לג, כז: "גם בדוגמות אלה נתחלק תחום שלטון הסילוק על ידי רביע, המשמש כתחליף אתנחתא". נוסף על דבריו של הרב ברויאר ונדייק: "כתחליף אתנחתא בשאין עולה-ויורד", היינו, אתנחתא גדולה. שאין אתנחתא קטנה עושה פֶּעֶל, אלא פֶּעֶל: נָחַל (משלי ל, יז), רָעַם (תה' פא, ח).

59. עיין למעלה, הערה 56.

תחבירית, ושתי תיבות רביע גדול הראשון כוח ההפסק שלהן פחות משל שני. אלו הן: לְמִשְׁחָהוּ (תה' יח, בא), יִשְׁרָאֵל (תה' סח, לו). מה הצד השווה שבשתי תיבות הללו? הווי, שתיהן באו לאחר עולה-זיורד ואין משמאלן אתנחתא.

אם מצרפים ל־26 הפסוקים שני הפסוקים שבהם תיבת רביע גדול הראשון יכולה ללבוש הפסק – וְהַחֲרַשְׁתִּי (תה' נ, כא); שְׁכַבְתִּי (איוב ז, ד) – הרי היחס שבין רביע גדול הראשון הגובר תחבירית לבין רביע גדול השני הגובר תחבירית כך שיעורו 2:26.

ועוד פסוק אחד מצאתי שזימר דויד המלך והוא חורג ממסגרות טעמי אמ"ת, לפי שהוא מחזיק שני רביעים גדולים משמאלה של אתנחתא: לְמַנְצֵחַ לְדָוִד אֲמַר נְבִלָּה לְבָבוֹ אֵין אֱלֹהִים הַשְׁחִיתוּ הַתְּעִיבוּ עָלַיְלָה אֵין עֲשֵׂה-טוֹב (תה' יד, א). בפסוק הזה רביע גדול השני עולה על ראשון תחבירית, משל משמאל לאתנחתא פסוק חדש (קצר), המחוסר עולה-זיורד ואתנחתא.

נמצא, רביע גדול הראשון בפסוקים בעלי עולה-זיורד או אתנחתא מעמדו מעמד הפסק, אלא שאין מעמדו ניכר במקרא, לפי שרק בשני פסוקים מתוך ה-28 רביע גדול הראשון רובץ על גבי תיבה היכולה ללבוש הפסק. ודא עקא, שתי תיבות הללו הברה מוטעמת שלהן סגורה וטעמה מלעיל, ותבנית זו אין כל טעם יכול להלביש לבוש הפסק אלא אם כן הוא נמנה עם כת טעמים הקיסרים.

2.13 רביע גדול השני בפסוקים בעלי עולה-זיורד או אתנחתא

מצאתי תשע מלים ברביע גדול השני בפסוקים בעלי עו"י או אתנחתא היכולות ללבוש הפסק, וכולן צורתן צורת הקשר וכוח הפסק שלהן פחות משל מילי רביע גדול הראשון. אלו הן:

הָרִים פְּדוּנָג נְמִסוּ מִלְפָּנַי ה' (תה' צו, ה).

לְאמֹר לֵךְ אֲתָן אֶת-אֶרֶץ-כְּנָעַן, (קה, יא).

אֲכֹן שְׁמַעַתְּ קוֹל תַּחְנוּנַי בְּשׁוּעֵי אֵלֶיךָ (לא, כג).

חֲטָאתִי אֲדִיעֶךָ וְעֹצְוֵי לֹא-כִסִּיתִי אֲמַרְתִּי אֲדַעַה עָלַי פִּשְׁעֵי לִּי (לב, ה).

אִם-שְׁכַבְתִּי וְאֲמַרְתִּי⁶⁰ מִתִּי אָקוּם וּמִדִּדְעָרֵב (איוב ז, ד).

רִזְמוּ מַעֲלֵ | וְאִינְנוּ וְהִמְכֹּו פְּכָל יִקְפָּצוּן (כד, כד).

אֲזוּ דִבְרַתְּ בַחֲזוֹן לְחִסְדֵיךָ וּתְאֵמַר שְׁחִיתִי עֵצֶר עַל-גְּבוּר (תה' פט, כ).

וְיִחְנְנוּ וְיֵאמַר פְּדֵעֵהוּ מִרְדַּת שְׁחַת⁶¹ מְצָאתִי כָפַר (איוב לג, כד).

יִשָּׂר | עַל-אֲנָשִׁים וְיֵאמַר חֲטָאתִי וְיִשָּׂר הַעֲוִיתִי⁶¹ וְלֹא-שָׁוָה לִי (לג, כז).

60. עיין למעלה, הערה 53.

61. עיין למעלה, הערה 58.

2.14 רביע גדול בפסוקים שיש בהם עולה-ויורד או אתנחתא, ורביע הגדול כראשו של פסוק או סמוך לעולה-ויורד

כל מילי רביע גדול הוזה ששתי פנים להן, הקשר והפסק, או שלוש פנים להן, לרבות המידה הבינונית (מניתי 46), כולן מנוקדות ניקוד הקשר. אלו הן:

יְצַנְי (תה' ה, ח; יז, טו; מא, יג; עג, ב)	יְצַנְי (תה' קמ, יג)
אָרְץ (איוב כה, ה)	וְאָמַרְתָּ (מש' ה, יב)
יָחַד (תה' מא, ח)	הַיְדַעַתָּ (איוב לט, א)
וְעָתָה (איוב ו, ג; ל, טז; לה, טז)	אָמַר (איוב לה, י)
לִילָה (תה' קיט, סב; איוב ל, יז)	אָמַאֵס (איוב לא, יג)
אֶפְרַיִם (תה' עה, ט)	אֶשְׁמְעָה (תה' פה, ט)
יְרוּשָׁלַם (תה' קכה, ב)	תֹּאמֶר (מש' כד, יב; כט)
הַשְּׁמַיִם (תה' יט, ב)	תִּלְחָם (מש' כג, ו)
וְאוֹיְבֵי (תה' יח, מא; מא, ו)	וַיֹּאמֶר (תה' קז, כה)
אֶלְהֵי (תה' כב, ג; כה, ב; מב, ז; עא, ד)	וְאֵלֵי (תה' לה, טו)
פג, יד)	וַיְחִי (תה' עב, טו)
מְלֻכּוֹתָהָ (תה' קמה, יג)	וַיְדַעַו (תה' נט, יד; פג, יט)
עָזָה (תה' קי, ב)	זָכְרוּ (תה' קה, ה)
בְּצַדְקָתָהָ (תה' עא, ב)	וְדַעַו (תה' ד, ד; ק, ג)
אָמַרְתִּי (תה' לט, ב; פט, ג)	זָמְרוּ (תה' ט, יב)
בְּחַרְתִּי (תה' פד, יא)	אוֹדְךָ (תה' קלט, יד)

2.15 רביע גדול – סיכום

הארכתי מיתרי דיבורי ברביע גדול, ששיטתי חדשה ואינה ידועה בעדה. רביע גדול יש בו הכול:

- (א) יש שהוא עושה צורות הפסק בכל התבניות הדקדוקיות, לרבות הברת מלעיל סגורה, שאין הפסק שלה שמור אלא למפסיקים קיסרים. במה דברים אמורים? ברביע גדול בשאין עולה-ויורד ואתנחתא, בין רביע יחיד בין רביע האחרון.
- (ב) יש שרביע גדול עושה צורות הקשר בלבד. אימתי? (1) כשהוא בפסוק שיש בו עולה-ויורד או אתנחתא והוא בראשו של פסוק או סמוך לעולה-ויורד; (2) כשהוא רביע גדול השני בפסוק שיש בו עולה-ויורד או אתנחתא.
- (ג) ויש שרביע גדול עושה צורות הקשר וצורות הפסק כאחת, הכול לפי התבנית הדקדוקית. איזה רביע גדול נוהג כן? הווי, רביע גדול המצוי בפסוק שיש בו עולה-ויורד או אתנחתא, והוא בתוכו של דיבור או בסופו.

(ד) נאמר מסברה: רביע גדול הראשון שבפסוקים בעלי עולה-ויורד או אתנחתא עושה צורות הקשר וצורות הפסק כאחת, הכול לפי התבנית הדקדוקית. מסברה מפני מה? שלא מצינו באמ"ת אלא שני פסוקים ובהם תיבות רביע גדול הראשון יכולות ללבוש הפסק, וכיוון ששתי התיבות המסוגלות להפסק הברה מוטעמת שלהן סגורה וטעמה מלעיל, לפיכך אין ראייה מהן, לפי שתבנית הזו אין יכול להלביש לבוש הפסק אלא מפסיק קיסר לבדו. אבל ראינו קודם, היחס שבין רביע גדול הראשון הגובר תחבירית לבין רביע גדול השני הגובר תחבירית שיעורו 2:26. לפיכך הדעת נותנת, רביע גדול הראשון שבפסוקים בעלי עולה-ויורד או אתנחתא צר צורות הקשר וצורות הפסק כאחת, הכול לפי התבנית הדקדוקית.

הא למדת: בפסוקים בעלי עולה-ויורד או אתנחתא רביע גדול הראשון כוח המפסיק שלו גדול משל רביע גדול השני. אבל בפסוקים המחוסרים עולה-ויורד ואתנחתא כאחת רביע גדול האחרון כוח המפסיק שלו גדול משל רביע גדול הראשון (והשני), והוא עושה מעשי הפסק ממש כקיסר לכל דבר.

כתב ויקס, טעמי אמ"ת, עמ' 59 הערה 6: It is clear, from the nature of the case, that the second R'bhîa has a less pausal value than the first זו שהעיר ויקס יפה לרביע גדול בפסוקים שיש בהם עולה-ויורד או אתנחתא, אבל אין ההערה חלה על פסוקים המחוסרים עולה-ויורד ואתנחתא, הלוא המה רובם של פסוקי אמ"ת.

נמצא, מוטב לא נאמר "רביע גדול" בעלמא, אלא נגדיר את מעמדו של רביע הגדול בפסוק, וניתן בו סימנים לפי יכולתו לצור צורות הקשר וצורות הפסק ולפי סגולותיו בתחביר, כגון שישה מיני רביע הגדול שהצעת.

3. אחרית דבר

3.1 כ"א ספרים

מפסיקים קיסרים הם סילוק שבסופי הפסוקים והמפסיק החזק ביותר שבתוך הפסוק, הלוא הוא אתנחתא. כשהפסוק מחוסר אתנחתא בא זקף קטן ותופש את השלטון, הופך להיות קיסר. ראייה לדבר בתחביר ובתורת הצורות, שזקף קטן הזה, קראתיו זקף קטן גדול, נותן אמרי פסק, שרק מפסיק קיסר יכול לתת, כגון קמץ בהברת מלעיל סגורה.

פסוק המחוסר אתנחתא וזקף קטן כאחד, טיפחא באה וכובשת את הבכורה. זוהי טיפחא גדולה. שיעור צורות ההפסק שבטיפחא גדולה גדול פי עשרה מטיפחא (סתם): 33.3% כנגד 3.3%. אלא ספק אם כוחה של טיפחא גדולה כוח מפסיקים קיסרים, שלא מצאנו בה סימן מסימני קיסרות. לפיכך הצבנוה במפסיקים דמויי הקיסרים.

אין הטעמים המפסיקים העיקריים שווים בכוח הפסק שלהם לטעמים שהם תמורתיהם. כוח ההפסק של תמורות הטעמים פחות הרבה משל הטעמים העיקריים. כלומר, זקף קטן עולה על זקף גדול, פשטא עולה על יתיב, גרש עולה על גרשיים; למעט שלשלת, שכוח הפסק שלה עולה על של סגולתא (ואפילו על אתנחתא שבפסוקה).

ויקס הקדים טיפחא לרביע, אבל רביע המשנה עולה הרבה על טיפחא המלך בשיעור צורות ההפסק. ויקס ויבלח"א הרב ברזיאר הקדימו זרקא לפשטא, והביאו מונח לגרמיה אחרון המפסיקים; אבל פשטא עולה על זרקא בשיעור צורות ההפסק, ומונח לגרמיה עולה בשיעור צורות ההפסק על ארבעה טעמים מפסיקים: זרקא, תביר, גרשיים, יתיב.

יתיב הביאו הכול סמוך לפשטא, לפי שיתב תמורתה של פשטא. אבל בלוח א פשטא במקום ה-13 ויתיב במקום ה-18, הוא אחרון המפסיקים; ויתיב הטעם המפסיק היחיד שבכ"א ספרים לא מצאנוהו שגיאת כוח לעשות אפילו צורת הפסק אחת.

3.2 ספרי אמ"ת

שלושה מפסיקים קיסרים בספרי אמ"ת הם: (א) עולה-זיורד. (ב) בפסוקי אמ"ת המחוסרים עולה-זיורד הרי אתנחתא המפסיק החזק שמימין לסילוק, זוהי אתנחתא גדולה, והיא מפסיק קיסר לכל דבר. כנגדה אתנחתא שמשמאל לעולה-זיורד, היא אתנחתא קטנה, כוח הפסק שלה פחות הרבה משל אתנחתא גדולה. (ג) בפסוקי אמ"ת המחוסרים עולה-זיורד ואתנחתא כאחד הרי רביע גדול (יחיד או אחרון) המפסיק החזק שמימין לסילוק, אף הוא בכלל הטעמים המפסיקים הקיסרים.

אתנחתא קטנה כוח הפסק שלה פחות לא משל רביע גדול הקיסר בלבד, אלא פחותה היא אתנחתא קטנה בכוח הפסק שלה גם מרביע גדול שבפסוקים המחזיקים עולה-זיורד או אתנחתא, ורביע הגדול בתוך הדיבור או בסופו.

רביע גדול, זה שמה של קבוצת טעמים מפסיקים, שסימנם אחד. כל האומר רביע גדול סתם, בעלמא, מגלה טפח ומכסה טפחים. יש רביע גדול שכוח קיסרים כוחו, ויש מיני רביע גדול שאין להם צורות הפסק כלל. לפיכך ראוי הוא רביע גדול להפרידו לכמה וכמה טעמים לפי כוחו לצור צורות הקשר וצורות הפסק ולפי התכונות התחביריות.

ויקס וגם בר הקדימו רביע קטן לרביע מוגרש, אף הביאו אולא לגרמיה ומהפך לגרמיה כאחת. אבל לוח ג מלמדנו, ששיעור צורות ההפסק ברביע מוגרש 4.1%, וברביע קטן 0.0%, ושאוּלָא לגרמיה עולה על מהפך לגרמיה הרבה בשיעור צורות ההפסק. ונוסיף, גם בתחביר אולא לגרמיה עולה על מהפך לגרמיה למכביר.

3.3 חריגה מן השיטה

ראינו, שלישי כ"א ספרים ושלישי אמ"ת כאחד פעמים הרבה אין מקבלים עליהם כלל גדול בטעמי המקרא, הווי, טעמים אחדים בני כת אחת, גדול כוח ההפסק של טעם ראשון משל שני, שני עולה על שלישי וכו'. המפסיקים השלישים פעמים מקבלים עליהם עולה של שיטה ופעמים בועטים בה.

קיצורים

הרב ברויאר = מ' ברויאר, טעמי המקרא בכ"א ספרים ובספרי אמ"ת, ירושלים תשמ"ב.

W. Wickes, טעמי אמ"ת, *A Treatise on the Accentuation of the Three So-called Poetical Books of the Old Testament: Psalms, Proverbs and Job*, Oxford 1881

W. Wickes, טעמי כ"א ספרים, *A Treatise on the Accentuation of the Twenty-one So-called Prose Books of the Old Testament*, Oxford 1887

מפסיקים קיסרים = "בן-דוד, מפסיקים קיסרים שלא ניכרו בחוצות אמ"ת", ספר היובל לרב מרדכי ברויאר, ירושלים תשנ"ב.

צורות הקשר = "בן-דוד, צורות הקשר וצורות הפסק בעברית שבמקרא, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית, ירושלים תש"ן.

E. J. Revell, "Pausal Forms in Biblical Hebrew, their Function, = רָןְל Origin and Significance", *JSS* 25 (1980)